

KAPITULLI III – ZHVILLIMET MONETARE DHE TREGJET

III.1. PROGRAMI MONETAR PËR VITIN 2001

III.1.1. Programi monetar

Programi monetar i Bankës së Shqipërisë përmbledh kahun e zhvillimeve të pritshme monetare gjatë vitit dhe politikën monetare të Bankës së Shqipërisë për realizimin e objektivit kryesor të saj, ruajtjes së stabilitetit të çmimeve.

Programi monetar i vitit 2001 u hartua duke u bazuar në parashikimin e një rritjeje reale të ekonomisë në kufijtë 7.3 për qind gjatë vitit 2001. Ashtu si dhe një vit më parë, objektivi i Bankës së Shqipërisë për nivelin e inflacionit qëndronte në nivelin 2 – 4 për qind edhe gjatë vitit 2001. Duke marrë në konsideratë këtë objektiv, Banka e Shqipërisë në programin e saj monetar, synonte kontrollin e rritjes së ofertës monetare në masën 11.3 për qind gjatë vitit. Një rritje e tillë gjykohej se do të plotësonte nevojat e ekonomisë për mjete monetare, pa shkaktuar rritje të bilanceve monetare në ekonomi përtej kërkesës reale të saj.

Vlerësimet fillestare të kërkesës së ekonomisë për mjete monetare, gjatë vitit 2001, ishin për një zhvillim të saj në të njëjtin drejtim që kishte manifestuar gjatë vitit 2000. Kjo nënkuptonte një ulje graduale të shpejtësisë së qarkullimit të parasë, megjithëse jo në të njëjtën masë me vitin 2000. Parashikimi mbështetej edhe nga ulja e parashikuar e financimit të deficitit buxhetor nga sistemi bankar, nga 20 miliardë lekë në vitin 2000 në 17.8 miliardë lekë në vitin 2001. Kreditimi i ekonomisë parashikohej të ishte në nivelin 8.1 miliardë lekë kundrejt 7.5 miliardëve të parashikuar në vitin 2000. Pozicioni valutor i sistemit bankar parashikohej të përmirësohej më tej, falë rritjes së mjeteve valutore neto të bankave tregtare si pasojë e rritjes së depozitave në valutë në sistem. Gjithashtu, edhe rezerva valutore e Bankës së Shqipërisë parashikohej të kishte rritje si pasojë e të ardhurave të privatizimit dhe të ardhurave të tjera valutore, duke mbuluar mesatarisht gjatë vitit 4.5 muaj importi mallrash dhe shërbimesh.

Tremujori i parë i vitit 2001, i konfirmoi parashikimet e zhvillimeve në sektorin real të ekonomisë. Niveli i inflacionit, pas kërcimit që pati në muajin dhjetor, u vu nën kontroll. Megjithëse rritja e kredisë për ekonominë dhe financimi i deficitit buxhetor ishte më i ulët se parashikimi, ritmi i rritjes së ofertës monetare ishte përgjithësisht sipas parashikimit. Rritja e ofertës monetare u mbështet nga rritja e mjeteve valutore neto të sistemit, dhe veçanërisht e bankave tregtare si pasojë e rritjes së shpejtë të depozitave në valutë.

Tremujori i dytë dhe ai i tretë shënuan një rritje më të shpejtë të ofertës monetare se parashikimi i programit. Kjo rritje u nxit nga rritja e shpenzimeve të qeverisë në periudhën maj – korrik, që i korrespondon dhe zhvillimit të fushatës elektorale të zgjedhjeve të përgjithshme. Financimi i deficitit buxhetor nga sistemi bankar njohu rritje në këtë periudhë. Megjithatë, vlera e ulët e tij në tremujorin e parë, bëri që ai të ishte ende nën nivelin e parashikuar. Rritja e aktivitetit të qeverisë ndikoi edhe në gjallërimin e sektorit privat. Statistikat monetare flasin për rritje të kreditimit të ekonomisë në këtë periudhë. Pas muajit dhjetor, muaji korrik ishte muaji me rritjen më të madhe të tepricës së kredisë për ekonominë gjatë vitit 2001. Gjithashtu, rritja e depozitave në valutë vazhdoi të ishte më e madhe se parashikimet, duke qenë dëshmi e besimit në rritje të popullsisë ndaj sistemit bankar. Rritja e besimit ndaj sistemit sjell depozitim dhe një pjesë në rritje të të ardhurave valutore të emigrantëve në të. E gjithë kjo solli rritjen e ofertës monetare përtej parashikimeve në muajt korrik – shtator. Rritja vjetore e ofertës monetare në muajin shtator rezultoi të ishte 16.1 për qind, duke qenë 1.7 pikë përqindjeje mbi vlerën e parashikuar nga Banka e Shqipërisë.

Gjatë muajve qershor-korrik vlera e inflacionit vjetor e kaloi objektivin e Bankës së Shqipërisë. Megjithatë rritja e inflacionit përkoj me forcimin e ritmit të rritjes së ofertës monetare, niveli i lartë i çmimeve nuk u provua të ishte i qëndrueshëm, duke konfirmuar pikëpamjen e Bankës së Shqipërisë se vlera e lartë e inflacionit ishte e shkaktuar më tepër si pasojë e faktorëve që vepronin në kahun e ofertës. Për më tepër, rritja në muajin gusht e normës bazë të interesit nga Banka e Shqipërisë ndihmoi në uljen e inflacionit në muajt vijues, megjithatë rritja e ofertës monetare vazhdoi të mbetej e lartë.

Rritja e ofertës monetare gjatë vitit 2001, përtej parashikimeve, nuk ka ndikuar në tejkalimin e objektivit të Bankës së Shqipërisë për inflacionin. Megjithatë, rritja e shpejtë e ofertës monetare ka ndikuar në ruajtjen e një niveli mesatar inflacioni më të lartë se gjatë vitit 2000. Rritja e mjeteve monetare në këtë periudhë ka patur më tepër formën e rritjes së depozitave, veçanërisht të depozitave në valutë, të cilat si përbërësi më pak likuid i ofertës monetare kanë një ndikim më të vogël në inflacion. Ndërkohë, paraja jashtë bankave kishte një ulje të peshës së saj ndaj ofertës monetare me 0.9 pikë përqindjeje, duke kaluar nga 30.2 për qind e M3 në dhjetor të vitit 2000, në 29.3 për qind në shtator të vitit 2001. Kjo ka ndihmuar në kontrollin e likuiditetit në sistem, duke mos ndikuar në rritjen e presioneve inflacioniste në ekonomi.

Duke u nisur nga ky fakt, i cili dëshmonte për rritjen e kërkesës reale të ekonomisë, Banka e Shqipërisë bëri një rishikim të programit të saj monetar për tremujorin e fundit të vitit. Në programin e rishikuar, objektivi i rritjes vjetore të ofertës monetare u rrit në 15.4 për qind nga 11.3 për qind, që ishte parashikimi fillestar. Ndryshimi në rritje i objektivit të rritjes vjetore të M3, u mbështet edhe në rritjen e pritur të financimit të deficitit buxhetor nga sistemi bankar në tremujorin e fundit. Deri në muajin shtator qeveria ishte mbështetur më shumë në të ardhurat e privatizimit dhe në financimin e huaj për mbulimin e deficitit të saj, ndërsa

tremujori i fundit shënoi një rritje të huamarrjes nga sistemi bankar. Gjithashtu, në përputhje me tendencat e vrojtura dhe me pasojat e pritshme të prezantimit të euros fizike në tregjet valutore, u rrit si projeksioni i rritjes së depozitave në valutë ashtu dhe pesha e tyre ndaj M3. Parashikimi i rritjes së kredisë për ekonominë u ul në 6.8 miliardë lekë, duke u mbështetur në ecurinë e saj deri në atë periudhë.

Rritja e ofertës monetare gjatë vitit 2001 rezultoi 19.9 për qind, duke i kaluar edhe parashikimet e fundit të Bankës së Shqipërisë. Veçanërisht, spikatin zhvillimet e muajit dhjetor, të cilat ishin mjaft larg ecurisë së pritur të tyre dhe sjelljes historike. Të dhënat e muajit dhjetor tregojnë se konvertimi i monedhave të shportës së euros ka dhënë një ndikim të konsiderueshëm në rritjen e M3. Megjithëse efektet, që mund të shkaktonte prezantimi i euros fizike në Shqipëri ishin marrë në konsideratë, përmasat reale të tyre i tejkaluan parashikimet. Depozitat në valutë u rritën me 7.2 miliardë lekë ose 8.9 për qind vetëm në muajin dhjetor, krahasuar me uljen me 1 miliard lekë, që ishte parashikuar në programin monetar për këto depozita. Kjo bëri që depozitat në valutë të rriten me 38.7 për qind gjatë vitit 2001, kundrejt 26.1 për qind që ishte parashikuar në program.

Gjithashtu, ndërhyrja e Bankës së Shqipërisë në tregjet valutore ndikoi në hedhjen e një sasive të madhe paraje në qarkullim në këtë muaj. Paraja jashtë bankave u rrit me 12 miliardë lekë vetëm në muajin dhjetor, kundrejt një rritjeje vjetore prej 19.8 miliardë lekësh.

Aktiviteti i kreditimit të ekonomisë i kaloi parashikimet. Kredia për sektorin privat të ekonomisë u rrit me 10.7 miliardë lekë kundrejt 6.8 miliardë lekëve të parashikuar. Vetëm në muajin dhjetor kredia për ekonominë u rrit me 3.7 miliardë lekë, duke ndikuar në tejkalimin e ndjeshëm të parashikimit.

Mjetet valutore neto të sistemit u rritën me 21.4 për qind, duke rezultuar 3.3 miliardë lekë mbi parashikimin e programit. Rritja e tyre ishte më e madhe si për mjetet valutore neto të Bankës së Shqipërisë, edhe të bankave tregtare.

Hedhja e një sasive të madhe likuiditeti në qarkullim në muajin dhjetor ndikoi në rritjen e shpejtë të bazës monetare, megjithëse rezervat e tepërta të sistemit janë mbajtur në nivele të ulëta. Baza monetare u rrit me 18.1 për qind, duke rezultuar më e lartë se parashikimi i programit monetar, i cili ishte për një rritje prej vetëm 11.4 për qind. Megjithatë, duke qenë se transaksionet valutore të Bankës së Shqipërisë kanë rritur si nivelin e mjeteve valutore neto të saj ashtu dhe nivelin e bazës monetare, ndikimi specifik i tyre në rritjen e mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë ishte i vogël.

III.1.2. Objektivat sasiorë të Bankës së Shqipërisë

Gjatë vitit 2001, Banka e Shqipërisë ka përmbushur angazhimin e saj në kuadrin e strategjisë afatmesme të zhvillimit dhe të marrëveshjeve me institucionet ndërkombëtare, për respektimin e nivelit të tre treguesve të rëndësishëm financiarë:

- ruajtjes së kufirit të poshtëm për nivelin e rezervave ndërkombëtare neto (RNN) të Bankës së Shqipërisë;
- ruajtjes së kufirit të sipërm për rritjen e mjeteve të brendshme neto (MBN) të Bankës së Shqipërisë; dhe
- ruajtjes së kufirit të sipërm për kredinë e brendshme neto ndaj qeverisë.

Në përgjithësi, treguesit të cilët përbëjnë edhe objektivat sasiorë të Bankës së Shqipërisë në kuadrin e marrëveshjes PRGF¹⁶, rezultojnë të përmbushur në vazhdimësi gjatë vitit, duke kontribuar kështu në stabilitetin makroekonomik dhe financiar të vendit dhe duke forcuar bazat e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe afatgjatë të vendit. Niveli dhe realizimi i tyre sipas tremujorëve jepen në tabelën e mëposhtme. Përrjashtim nga realizimi i objektivit përbën niveli i mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë për muajin qershor dhe muajin dhjetor.

Tabelë III-1: Realizimi i objektivave sasiorë të Bankës së Shqipërisë.

	Mars	Qershor	Shtator	Dhjetor
Rezervat ndërkombëtare neto të Bankës së Shqipërisë				
Objektivi	456.9	485.4	480.7	484.6
Vlera reale	475.2	498.2	499.1	532.3
Diferenca	18.3	12.8	18.3	47.7
Mjetet e brendshme neto të Bankës së Shqipërisë				
Objektivi	63.7	59.7	62.7	71.5
Vlera reale	57.5	64.0	61.6	73.1
Diferenca	-6.2	4.3	-1.1	1.6
Kredia e brendshme neto për qeverinë				
Objektivi	226.6	229.9	222.1	231.1
Vlera reale	219.1	212.3	214.3	229.5
Diferenca	-7.5	-17.6	-7.8	-1.6

¹⁶ *Poverty Reduction and Growth Facility* është një strategji afatmesme për Reduktimin e Varfërisë dhe Nxitjen e Rritjes Ekonomike. Megjithëse marrëveshja përfundoi në muajin mars, Banka e Shqipërisë ndoqi në vazhdimësi respektimin e këtyre objektivave gjatë vitit 2001, në bazë të kuadrit të përgjithshëm të strategjisë së zhvillimit të vendit. Marrëveshja pasuese, termat e së cilës janë përcaktuar në vija të përgjithshme, pritet të nënshkruhet së shpejti.

III.1.2.1. Rezerva Ndërkombëtare Neto e Bankës së Shqipërisë

Banka e Shqipërisë, për të garantuar ruajtjen e një pozicioni të arsyeshëm valutë, përcakton një objektiv për rezervën ndërkombëtare neto të Bankës së Shqipërisë në formën e kufirit të poshtëm. Niveli i saj përkon me zhvillimet e pritshme në bilancin e pagesave gjatë vitit dhe shërben si një garanci për plotësimin e nevojave valutore të vendit. Me qëllim që të kemi një bazë të qëndrueshme për të vlerësuar punën e Bankës së Shqipërisë në këtë drejtim, rezerva ndërkombëtare neto matet me një kurs fiks, aktualisht të fiksuar në vlerat e qershorit 2000.

Niveli i rezervave valutore neto, gjatë vitit 2001, ka qenë mbi kufirin e vendosur për to. Rritja mbi baza vjetore e këtyre rezervave është e ndjeshme, rreth 145 milionë usd. Në dhjetor, niveli i rezervës arriti në 532.4 milionë usd, ndërsa rezervat valutore bruto ishin 737 milionë usd duke mbuluar 4.7 muaj importe.

Rritja e rezervës valutore ka ardhur kryesisht si pasojë e të ardhurave të privatizimit, afërsisht në masën 80 milionë usd, dhe e ndërhyrjeve të Bankës së Shqipërisë në blerjen e valutës gjatë muajit dhjetor. Banka e Shqipërisë zbaton një regjim luhatës të lirë të kursit të këmbimit dhe është e pranishme në tregun valutë për të zbutur efektet e veprimeve spekulative apo ndryshimeve të konsiderueshme, në funksion të përmbushjes së objektivave të saj. Kështu, mbiçmimi i lekut në muajin dhjetor e bëri të nevojshme ndërhyrjen e Bankës së Shqipërisë në këtë muaj. Kjo ndërhyrje solli rritjen e shpejtë të rezervës valutore të Bankës së Shqipërisë në muajin dhjetor. Megjithëse partneri i Bankës së Shqipërisë në këto transaksione kanë qenë bankat tregtare, rezervat valutore të tyre nuk janë ndikuar. Bankat tregtare kanë vepruar si ndërmjetës duke tërhequr valutën nga tregu valutë.

III.1.2.2. Mjetet e Brendshme Neto të Bankës së Shqipërisë

Niveli i mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë është një matës i likuiditetit të gjeneruar në sistem nga Banka e Shqipërisë. Duke qenë se hedhja e një likuiditeti të madh në treg është premisë për rritjen e inflacionit, Banka e Shqipërisë vendos një objektiv në formën e kufirit të sipërm për rritjen e këtyre mjeteve. Ekzistenca e këtij kufizimi lidhet drejtpërdrejt me ruajtjen e stabilitetit të çmimeve, përderisa qëllimi kryesor i tij është kontrolli i krijimit të likuiditeteve të tepërta në sistemin bankar.

Niveli i mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë, ka qenë brenda objektivit, me përjashtim të dy momenteve, në muajt qershor dhe dhjetor. Shkelja e nivelit të mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë, në muajin qershor, erdhi si pasojë e rritjes së parasë në qarkullim në këtë muaj dhe e zhvendosjes së fondeve të tepërta të bankave tregtare nga repo në depozita njëditore. Vetë rritja e parasë në qarkullim u diktua nga rritja e shpenzimeve të qeverisë në këtë periudhë. Niveli i rezervave të tepërta të bankave tregtare erdhi

në ulje pas muajit qershor. Përmirësimi i punës së bankave në parashikimin dhe administrimin e likuiditetit, e minimizoi këtë problem. Edhe në fund të vitit 2001, mjetet e brendshme neto të Bankës së Shqipërisë ishin 73.1 miliardë lekë, 1.6 miliardë lekë më shumë se objektivi. Rritja e parasë jashtë bankave në këtë muaj, e cila këtë vit mori përmasa më të mëdha si pasojë e zhvendosjes së një pjese të kursimeve të qytetarëve nga monedhat e shportës së euros në lekë, ndikoi në rritjen me 10.7 miliardë lekë të mjeteve të brendshme neto duke shkaktuar këtë tejkalim. Gjithashtu, efekti i euros dhe rritja e kërkesës së qeverisë për financim në muajin dhjetor, ndikuan në rritjen e rezervave të tepërta të sistemit bankar në këtë muaj. Bankat, të ndodhura para pasigurisë së procesit të konvertimit të monedhave të shportës së euros në valuta të tjera, mbajtën një sasi të madhe rezervash të lira duke mos preferuar investimin e tyre në repo me Bankën e Shqipërisë.

Rezervat e tepërta të sistemit bankar, gjatë pjesës së parë të vitit, kanë qenë në nivele të larta dhe janë ulur mjaft gjatë pjesës së dytë të tij. Në mbështetje të politikës së saj për të mbajtur një sasi optimale¹⁷ të likuiditetit në sistem, Banka e Shqipërisë ka tërhequr një pjesë të këtij likuiditeti me anë të dy operacioneve të shitjes së bonove të thesarit me të drejta të plota. Edhe ndryshimi i formës së ankandit të marrëveshjeve të riblerjes, në ankand me shumë të pakufizuar, ka ndikuar në uljen e nivelit të rezervave të tepërta të sistemit.

Financimi i deficitit buxhetor, nga ana e Bankës së Shqipërisë, ka qenë më i ulët se parashikimi. Megjithatë, edhe gjatë vitit 2001, shpërndarja e këtij financimi në mënyrë të njëtrajtshme në harkun kohor të një viti mbeti përsëri problem dhe rritja e tij në muajin dhjetor është një faktor tjetër, që ndikoi në shkeljen e objektivit për fundin e vitit.

III.1.2.3. Kredia Neto e Sistemit Bankar për Qeverinë

Kredia neto e sistemit bankar për qeverinë shpreh pretendimet e sistemit bankar ndaj qeverisë. Objektivi për to, në formën e kufirit të sipërm, vendoset në përputhje me projektbuxhetin e qeverisë për vitin në fjalë. Megjithë shpërndarjen jo të njëtrajtshme të shpenzimeve të qeverisë dhe të financimit të brendshëm të deficitit buxhetor gjatë vitit, objektivi është realizuar.

Në fund të vitit 2000, gjendja e pretendimeve neto të sistemit bankar ndaj qeverisë rezultoi poshtë kufirit të sipërm të vendosur për të, për rreth 1.6 miliardë lekë.

Financimi i deficitit buxhetor nëpërmjet emetimit të bonove të thesarit në tregun primar ishte 14.3 miliardë lekë. Pjesa tjetër e tij u mbulua nga të ardhurat e privatizimit dhe nga financimi i huaj i deficitit.

¹⁷ Banka e Shqipërisë bashkë me Ministrinë e Financave kanë ngritur Nënkomitetin e Administrimit të Huave të Brendshme, një funksion i të cilit është parashikimi i nivelit të rezervave të tepërta të sistemit dhe planifikimi i masave për optimizimin e tij.

III.1.3. Programi Monetar i Bankës së Shqipërisë për vitin 2002

Programi monetar për vitin 2002 mbështetet në parashikimin e vazhimit të një ritmi të kënaqshëm të rritjes ekonomike edhe gjatë vitit të ardhshëm. Rritja reale ekonomike parashikohet të jetë në nivelin 7.0 për qind gjatë vitit 2002.

Tabelë III-2: Treguesit kryesorë makroekonomikë.

	1998	1999	2000	2001 ¹⁸	2002
Treguesit e ekonomisë reale (në pikë përqindjeje)					
Rritja PBB	8	7.3	7.8	7.3	7.0
IÇK vjetor (mesatar)	20.9	0.4	0	3.1	3.0
Treguesit fiskalë (në përqindje ndaj PBB)					
Deficiti fiskal	10.4	11.4	9.1	9.0	8.5
Borxhi i brendshëm publik	32.4	35.1	41.9	41.1	39.8
Sektori i jashtëm (në milionë usd)					
Deficiti tregtar	-621	-663	-814	-947	-1039
Rezerva valutore bruto	384	485	608	737	799
Treguesit monetarë (në pikë përqindjeje)					
Rritja M3	20.7	22.3	12	19.9	13.7
Normat e interesit të bonove të thesarit	20.7	22.3	7.8	7.8	...

Deficiti i llogarisë korente, gjatë vitit 2002, pritet të arrijë në 8.2 për qind të PBB-së, duke u thelluar disi kundrejt vitit aktual, kur ai vlerësohet të jetë 7.4 për qind. Megjithatë, dërgesat e emigrantëve, të cilat për vitin 2002 janë parashikuar në nivelin 504 milionë usd, afërsisht sa 10.7 për qind e PBB-së, dhe të ardhurat e privatizimit pritet të jenë burimi kryesor në mbulimin e deficitit tregtar të vendit, duke mos përbërë rrezik për pozicionin e jashtëm valutor të Shqipërisë.

Banka e Shqipërisë do të vazhdojë të mbajë në fokusin e saj nivelin e çmimeve në ekonomi. Ajo do të ndjekë respektimin e kufijve të rritjes së objektivave sasiorë monetarë, të përcaktuar në marrëveshje me institucionet financiare ndërkombëtare, në prani të një regjimi të kursit të lirë këmbimi. Objektivi i Bankës së Shqipërisë për inflacionin, edhe gjatë vitit 2002, do të jetë kufizimi i rritjes vjetore të çmimeve të konsumit në ekonomi, në intervalin 2 – 4 për qind. Banka e Shqipërisë do të vazhdojë të orientojë politikën e saj monetare drejt përmbytjes së këtij objekti.

Financimi i deficitit buxhetor nga sistemi bankar parashikohet të jetë më i ulët se gjatë vitit 2001, si në vlerë absolute dhe në përqindje ndaj PBB-së. Kjo reflekton përmirësimin e përgjithshëm të treguesve fiskalë gjatë vitit 2002, sipas buxhetit të miratuar në Kuvend, megjithë pasigurinë e financimit të deficitit nga të ardhurat e

¹⁸ Të dhënat janë projeksione për fundin e vitit.

privatizimit. Deficiti buxhetor, është parashikuar të arrijë në 8.5 për qind të PBB-së, nga 9.0 për qind që ishte në vitin 2001. Ai do të mbulohet në masën 4.2 për qind të PBB-së nga financimi i huaj dhe afërsisht në të njëjtën masë nga burimet e brendshme të financimit dhe të ardhurat e privatizimit. Deficiti buxhetor i mbuluar nga huamarrja e brendshme, gjatë vitit 2002, është parashikuar të jetë 16.1 miliardë lekë. Duke patur parasysh zgjerimin e tregut të bonove të thesarit dhe pjesëmarrjen në rritje të individëve në të, financimi i sistemit bankar është parashikuar në masën 14.7 miliardë lekë ose afërsisht 90 për qind e financimit të ri. Kredia e sistemit bankar për qeverinë, gjatë vitit të ardhshëm, pritet të jetë 14.7 miliardë lekë.

Sipas programit monetar të miratuar, Banka e Shqipërisë nuk do të financojë deficitin buxhetor gjatë vitit 2002, duke u lënë hapësirë bankave tregtare në investimin e fondeve të tyre në kredi për qeverinë.

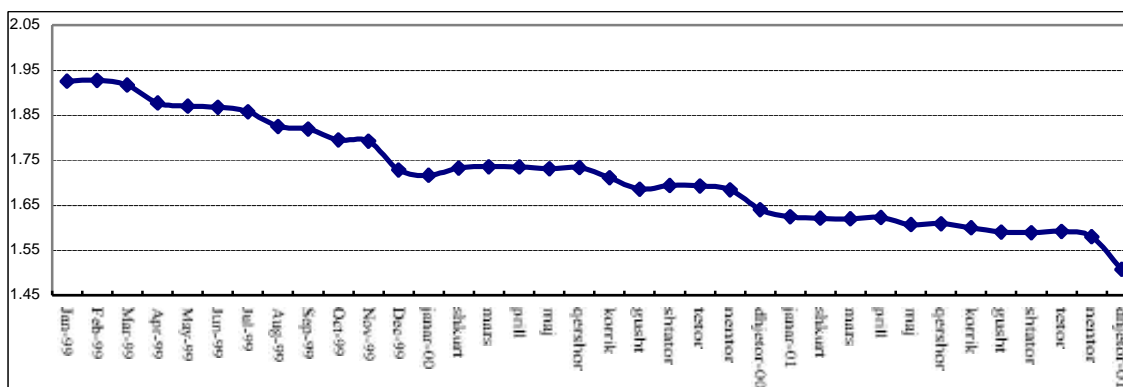
Kredia për ekonominë është parashikuar të rritet me 8.8 miliardë lekë gjatë vitit të ardhshëm. Tendenca e kreditimit të ekonomisë në valutë do të vazhdojë edhe gjatë vitit 2002. Në përputhje me strukturën që ka shfaqur dhënia e kredisë së re gjatë vitit 2001, është parashikuar që nga rritja totale 8.8 miliardë lekë e teprcës së kredive, vetëm 2.2 miliardë lekë, ose 25 për qind, të jetë rritja e teprcës së kredive në lekë. E gjithë kjo shtesë e kredisë për ekonominë do të shkojë për sektorin privat të saj, ndërsa kredia për ndërmarrjet e sektorit shtetëror nuk parashikohet të ketë rritje gjatë vitit të ardhshëm.

III.2. ZHVILLIMET NË OFERTËN E PARASË

Gjatë vitit 2001 ritmet e rritjes së ofertës monetare dhe të përbërësve të saj, parasë jashtë bankave, depozitave në lekë dhe depozitave në valutë, ishin më të larta krahasuar me vitin 2000 duke tejkaluar dhe parashikimet e Bankës së Shqipërisë. Rritja vjetore e ofertës monetare arriti në vlerën 19.9 për qind, kundrejt 12.0 për qind të shënuar në vitin 2000.

Rritja e ofertës monetare u shoqërua me uljen e vazhdueshme të shpejtësisë së qarkullimit të parasë gjatë vitit 2001. Ulja më e madhe në shpejtësinë e parasë u vërejt në dy muajt e fundit të vitit.

Grafik III-1: Shpejtësia e qarkullimit të parasë gjatë tre viteve të fundit.

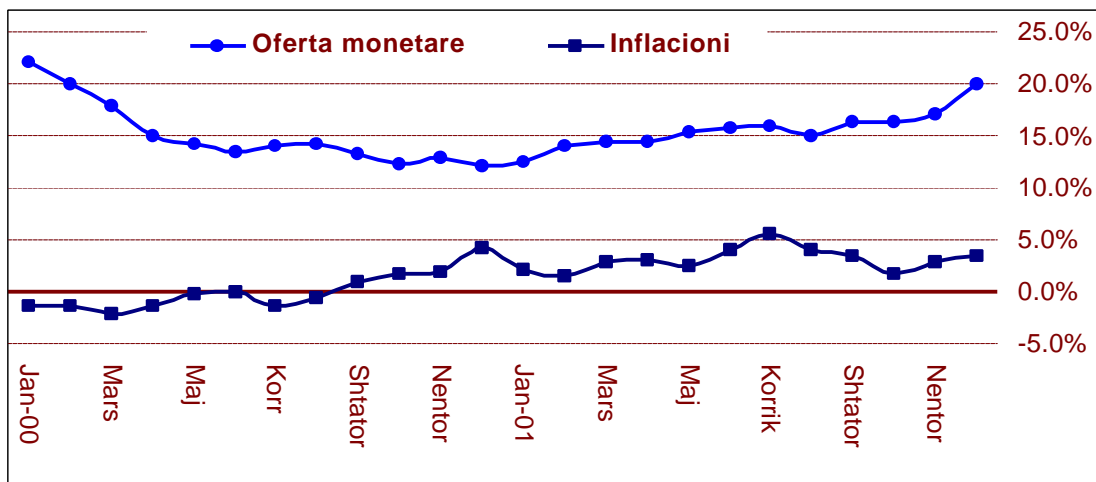
Zhvillimet monetare gjatë vitit 2001 nuk ndoqën të njëjtën rrjedhë me atë të vitit 2000. Megjithëse tendenca e rritjes së peshës së depozitave në valutë brenda ofertës monetare dhe rritja e mbështetjes së ekonomisë me kredi vazhduan edhe gjatë vitit 2001, intensiteti i tyre u përforcua krahasuar me vitin 2000. Viti 2001 solli një zhvendosje të ofertës monetare drejt aktiveve më pak likuide, depozitave pa afat në lekë dhe depozitave në valutë, duke sjellë zvogëlimin e peshës së agregatit M1, nga 38 për qind në fund të vitit 2000, në 36 për qind në fund të 2001. Kjo tendencë nuk u ndryshua as nga rritja e shpejtë e parasë jashtë bankave, në muajin dhjetor.

III.2.1. Oferta monetare dhe inflacioni

Ritja e ofertës monetare është objektivi i ndërmjetëm i Bankës së Shqipërisë, i përcaktuar në bazë të parashikimit të rritjes ekonomike dhe të objektivit për inflacionin. Në vija të përgjithshme, këta dy tregues kufizojnë kërkesën e ekonomisë për mjete monetare. Rritja më e lartë e mjeteve monetare se kërkesa e ekonomisë për to, shoqërohet me nivele inflacioni më të larta se objektivi.

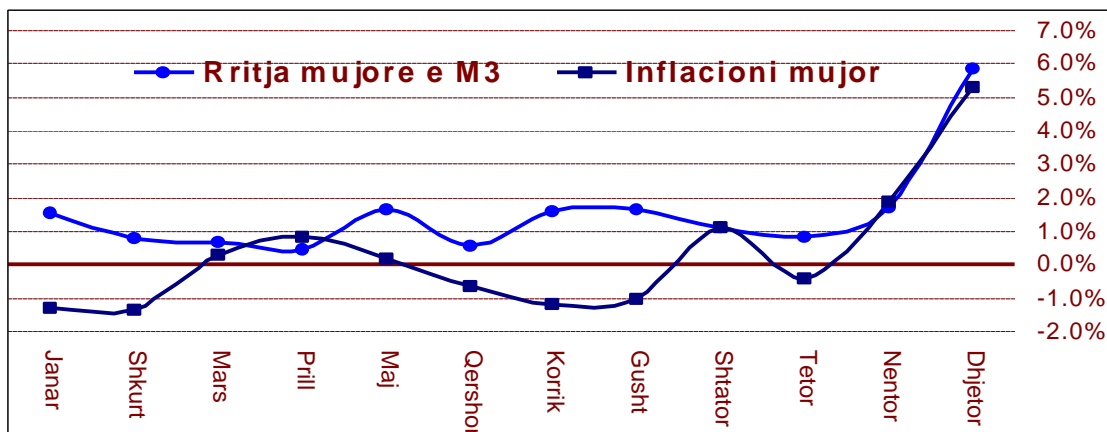
Ritja e ofertës monetare, gjatë vitit 2001, e ka tejkaluar parashikimin e Bankës së Shqipërisë. Megjithatë, objektivi i inflacionit është respektuar edhe gjatë vitit 2002.

Grafik III-2: Normat vjetore të rritjes së ofertës monetare dhe të inflacionit (në përqindje).

Grafiku i mëposhtëm ilustron lidhjen midis normës mujore të rritjes së ofertës monetare dhe vlerës së inflacionit mujor. Grafiku tregon se rritja mujore e ofertës monetare dhe vlera e inflacionit mujor, gjatë nëntë muajve të parë të vitit, kanë ecur në drejtime të kundërta, ndërsa më pas kanë një korrelacion të fortë.

Grafik III-3: Inflacioni mujor dhe norma mujore e rritjes së M3 (në përqindje).

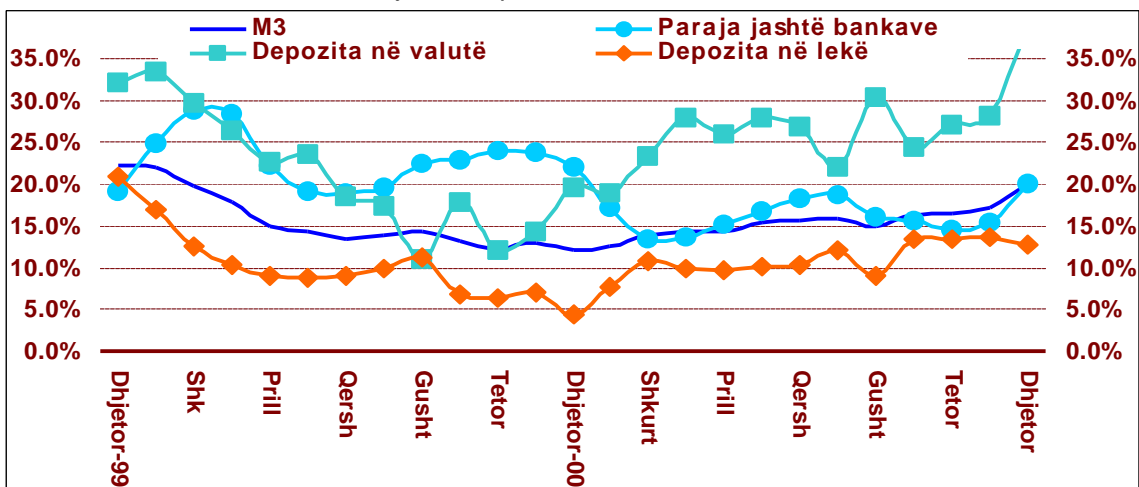
Banka e Shqipërisë e ka theksuar në vazhdimësi se presionet inflacioniste në këtë periudhë kanë vepruar kryesisht në anën e ofertës. Edhe studimet empirike nuk kanë gjetur lidhje të fortë midis rritjes së ofertës monetare dhe inflacionit në këtë periudhë. Fundi i vitit, dhe veçanërisht muaji dhjetor, paraqet një ecuri tjetër. Inflacioni i lartë mujor përkon me rritje të ndjeshme të ofertës monetare, rritje e cila ka ushqyer pa dyshim inflacionin në këtë muaj. Rritja e madhe e masës monetare në dhjetor, përveç të tjerash, është ndikuar dhe nga efekti i euros, i shoqëruar me rritjen e depozitave në valutë dhe me ndërhyrjen e Bankës së Shqipërisë në blerjen e valutës. Megjithatë, rritja e likuiditetit ka ndikuar në përforcimin e efekteve spekulative në rritjen e çmimeve në dhjetor.

III.2.2.Paraja jashtë bankave

Norma vjetore e rritjes së parasë jashtë bankave, në fund të vitit 2001 arriti në 20 për qind. Paraja jashtë bankave është rritur afërsisht në masë të njëjtë me atë të vitit 2000, por rritja e saj është përqendruar në muajt qershor-korrik dhe në muajin dhjetor.

Rritja e parasë jashtë bankave, në periudhën qershor-korrik, erdhi si rezultat i rritjes së shpenzimeve të qeverisë në këtë periudhë. Në muajt në vazhdim, ritmi i rritjes vjetore të parasë jashtë bankave u normalizua duke iu afruar vlerave të pesë muajve të parë. Pësia e saj në ofertën monetare deri në nëntor ishte, gjithashtu, në ulje. Rritja, përtej parashikimit, e këtij treguesi në fund të vitit, përveç ndikimit sezonal, u ndikua edhe nga ndërhyrja e Bankës së Shqipërisë në tregjet valutore. Në dhjetor, ky tregues u rrit me 12 miliardë lekë ose sa 61 për qind e rritjes së tij për tërë vitin. Kërcime të tilla në nivelin e këtij treguesi, pa dyshim që u shoqëruan me presione inflacioniste.

Grafiku III-4: Ecuria e normave vjetore të përbërësve monetarë.

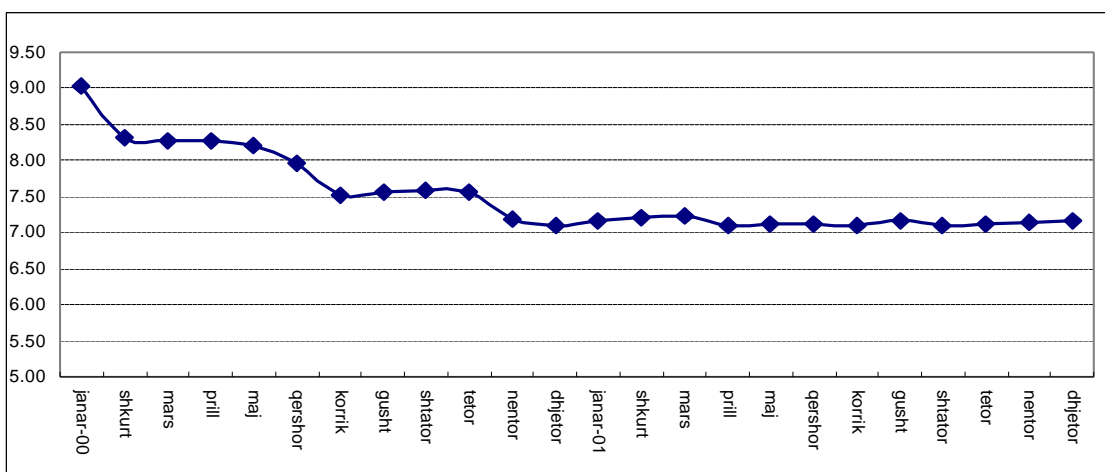

III.2.3. Depozitat në lekë

Gjatë vitit 2001, depozitat në lekë kanë qenë përbërësi me ritmin më të ulët të rritjes ndër përbërësit e ofertës monetare. Në terma vjetorë ato u rritën me 12.7 për qind dhe peshën e këtyre depozitave në M3 zbriti nga 50.4 për qind në 47.3 për qind. Burimi kryesor i kësaj rritjeje është rritja e depozitave me afat, ndërkohë që depozitat pa afat në lekë kanë ndikuar negativisht.

Pranimet e reja të depozitave në lekë, gjatë këtij viti, janë shoqëruar me një tendencë të lehtë rënëse në normat mesatare të ponderuara të interesit për to. Megjithatë Banka e Shqipërisë rriti normën e interesit të repove, reagimi i sistemit bankar ndaj kësaj lëvizjeje nuk ishte në nivelet që priteshin. Bankat private reagueshan në të njëjtin kah, por magnituda e reagimit të tyre ishte më e vogël. Ndërkohë, Banka e Kursimeve, e cila ka edhe peshën më të madhe të depozitave në lekë, nuk i ndryshoi normat e interesit për këto depozita duke u përballur me probleme të vazhdueshme në gjetjen e alternativave për investimin e fondeve.

Grafik III-5: Normat e interesit të pranimeve të depozitave në lekë (në pikë përqindjeje).

Ulja e normave të interesit për depozitat në lekë, së bashku me rritjen e normës mesatare të inflacionit, ka sjellë reduktimin e kthimit real të tyre, duke ndikuar në uljen e preferencës së publikut për të mbajtur kursimet e tyre në formën e depozitave. Nga ana tjetër, stabilizimi i normave të interesit pas muajit gusht, ka bërë që ritmi i rritjes së depozitave në lekë, në këtë periudhë, të jetë më i lartë krahasuar me pjesën e parë të vitit.

Rritja e depozitave në lekë ka qenë tërësisht pasojë e rritjes së depozitave të kursimit të qytetarëve, në një kohë që depozitat pa afat kanë qenë në rënie gjatë vitit 2001. Ulja e këtyre depozitave ka ardhur si pasojë e rënies së depozitave pa afat të sektorit privat. Rritja e njëkohshme e depozitave pa afat në valutë të këtij sektori, tregon për një preferencë të këtij të fundit në mbajtjen e mjeteve të xhiros në valutë.

III.2.4. Depozitat në valutë

Norma vjetore e rritjes së depozitave në valutë ishte 38.7 për qind duke shënuar normën më të lartë të rritjes gjatë tre vjetëve të fundit. Ato përbëjnë edhe zërin me ritmin më të lartë të rritjes nga përbërësit e agregatit M3.

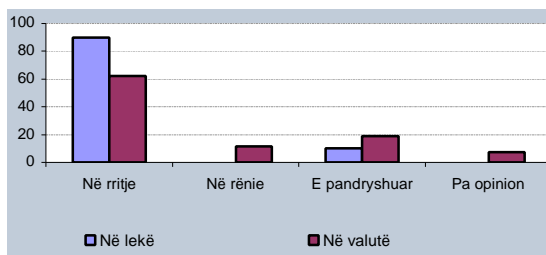
Prezantimi i monedhës së përbashkët europiane dhe hyrja fizike e saj në tregun shqiptar, në fillim të vitit 2002, nxiti futjen e monedhave të shportës së euros në sistemin bankar në formë depozitash, për konvertimin e tyre pa komision. Ky fenomen u intensifikua në muajin dhjetor, gjatë të cilit, depozitat në valutë u rritën me 7.2 miliardë lekë ose me 8.9 për qind. Po të kemi parasysh mbiçmimin e monedhës vendase gjatë këtij muaji, rritja mujore e depozitave në valutë do të ishte 10.7 për qind. Këto zhvillime bënë që pesha e depozitave në valutë ndaj M3 të rritet në 22.4 nga 19.4 për qind që ishte në fund të vitit të kaluar.

Në ndryshim nga depozitat në lekë, rritja e depozitave në valutë ka ardhur si rezultat i rritjes së të dyja llojeve të depozitave, me afat dhe pa afat. Zhvillimet ndërkombëtare dhe ulja e interesit për këto depozita në tregun bankar nuk kanë ndikuar zgjedhjen e publikut për vendosjen e depozitave në valutë.

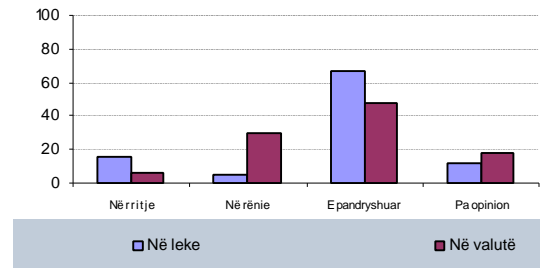
Box III-1: Vrojtim mbi aktivitetin depozitues.

Sipas vrotimit më të fundit të Bankës së Shqipërisë mbi depozitat dhe aktivitetin kreditues, bankat e konsiderojnë vitin 2001 si një vit të kënaqshëm përse i përket aktivitetit depozitues. Në përgjithësi, të gjitha bankat kanë arritur nivele të larta të realizimit të objektivave për pranimin e depozitave. Rritja e numrit të bankave të nivelit të dytë e ka bërë më të vështirë realizimin e këtyre objektivave dhe kjo duket qartë në faktin se nivelet më të larta të realizimit të tyre (mbi 100 për qind) vihen re në zonat ku mungon konkurrenca bankare. Ndër faktorët kryesorë konkurrencialë për tërheqjen e depozitave bankat renditin besueshmërinë ndaj bankës dhe cilësinë e shërbimeve të ofruara.

Specialistët e bankave shprehen optimistë për të ardhmen e depozitave. Ata presin një rritje të nivelit të depozitave në lekë, më të madhe sesa niveli i depozitave në valutë.

Grafik III-6: Pritjet për ecurinë e depozitave.

Grafik III-7 Pritjet për ecurinë e interesit të depozitave.

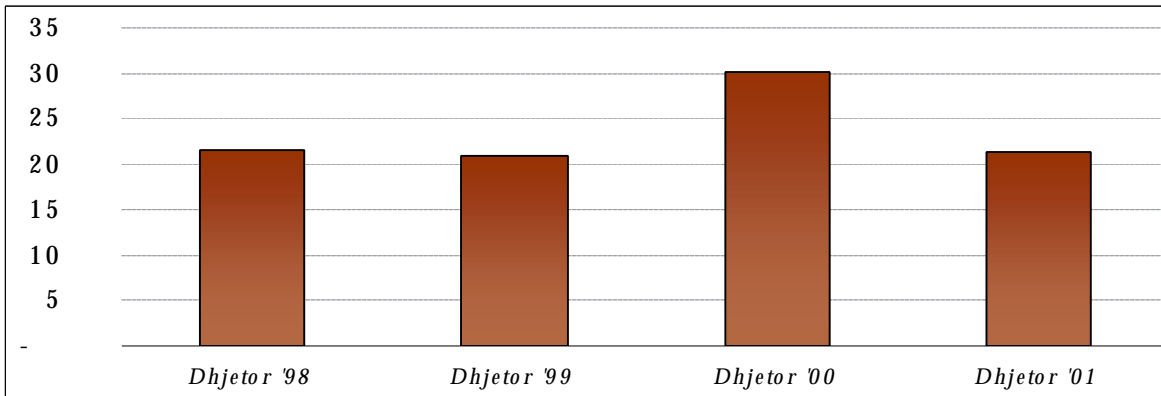
Kjo rritje e depozitave nuk pritet të shoqërohet me ndryshime të interesave si në lekë, ashtu dhe në valutë, sepse i mendojnë nivelet e arritura, si nivele interesash ekuilibër dhe nivelet e inflacionit si të pranueshme. Një ndryshim i mundshëm në normat e interesit për depozitat do të ishte pasojë e politikës së Bankës së Shqipërisë që do të realizohej nëpërmjet ankandit të repove ose të tërheqjes së depozitave nga bankat e tyre.

III.3. KËRKESA PËR PARA

III.3.1. Zhvillimet në mjetet valutore neto

Mjetet valutore neto të sistemit bankar janë rritur me 27.9 miliardë lekë gjatë vitit 2001, duke përbërë 37 për qind të totalit të kërkesës për para nga 35 për qind që zinte në fund të vitit 2000. Rritja e mjeteve valutore neto të sistemit ishte 21 për qind duke qenë më e madhe se norma e rritjes së ofertës monetare 19.9 për qind, si një tregues i mëtejshëm i dollarizimit të ekonomisë shqiptare. Kjo pasqyrohet edhe në rritjen e peshës së depozitave në valutë brenda ofertës monetare dhe në vazhdimin e tendencës së dhënies së pjesës më të madhe të kredisë në valutë.

Grafiku III-8. Ritmi vjetor i rritjes së mjeteve valutore neto (në përqindje).

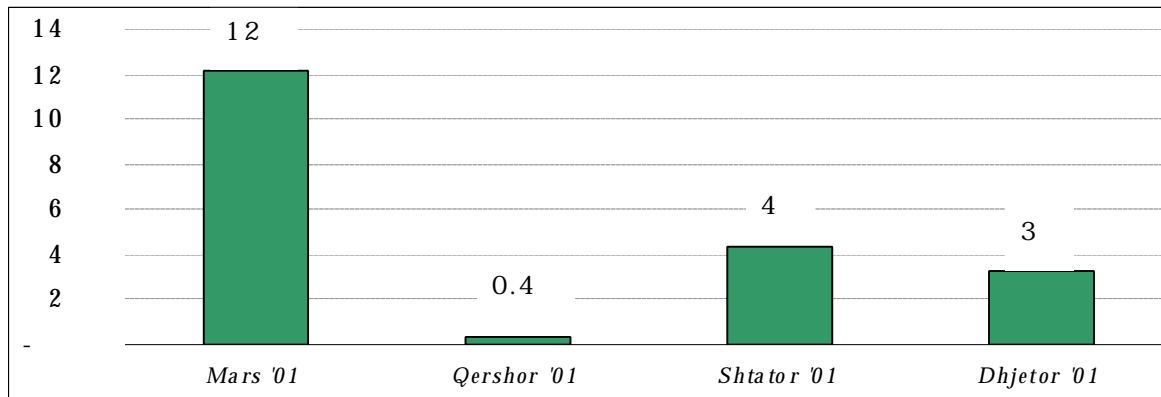
Rritja e mjeteve valutore neto ka qenë e pranishme si për bankat tregtare dhe për autoritetin monetar. Mjetet valutore neto të Bankës së Shqipërisë u rritën me 14.1 miliardë lekë ose 20 për qind nërsa mjetet valutore neto të bankave tregtare me 13.8 miliardë lekë, ose me 23 për qind.

Rritja në mjetet valutore neto të Bankes së Shqipërisë, ka qenë më e shpejtë në pjesën e parë të vitit, si pasojë e përfitimit të të ardhurave nga privatizimi si dhe të huave që ka marrë qeveria ndaj institucioneve ndërkombëtare. Muaji dhjetor, si pasojë e ndërhyrjes së Bankës së Shqipërisë në tregun valutor, solli një rritje të konsiderueshme të rezervës valutore. Megjithë mbiçmimin e kursit të lekut në këtë muaj, mjetet valutore neto të Bankës së Shqipërisë u rritën me 3.8 miliardë lekë ose 4.6 për qind vetëm në këtë muaj.

Rritja e mjeteve valutore të bankave të nivelit të dytë, edhe gjatë vitit 2001, ka ndjekur ritmin e rritjes së depozitave në valutë. Megjithë faktin se sistemi bankar shqiptar jep kryesisht kredi në valutë, bankat nuk arrijnë të gjejnë alternativa të plota për investimin e fondeve të tyre valutore. Për këtë arsye ato ridepozitojnë një pjesë të madhe të depozitave të kursimit të qytetarëve jashtë vendit. Kjo nga njëra anë sjell rritjen e mjeteve valutore neto të sistemit, nga ana tjetër ndikon në ruajtjen e normave më të ulëta të interesit për depozitat në valutë se në tregun valutor ndërkombëtar.

Rritja më e madhe e depozitave në valutë gjatë gjashtëmujorit të dytë, ka bërë që edhe mjetet valutore neto të bankave tregtare të rriten më shpejt në këtë gjashtëmujor.

Grafik III-9: Rritja e mjeteve valutore neto të sistemit bankar gjatë vitit 2001.

Rritja e mjeteve valutore neto është shoqëruar dhe me mbiçmim me 4.3 për qind të monedhës vendase ndaj dollarit amerikan përgjatë vitit 2001. Si rezultat, rritja reale e mjeteve valutore neto ka qenë më e lartë se sa tregon rritja e tyre e matur në lekë.

Tabela III-3: Ndryshimi në përqindje i mjeteve valutore neto ndaj vitit 2000

	Në dollarë amerikanë	Në lekë
AUTORITETI MONETAR	25	20
Bankat paradepozituese	47	21
Sistemi bankar	35	21

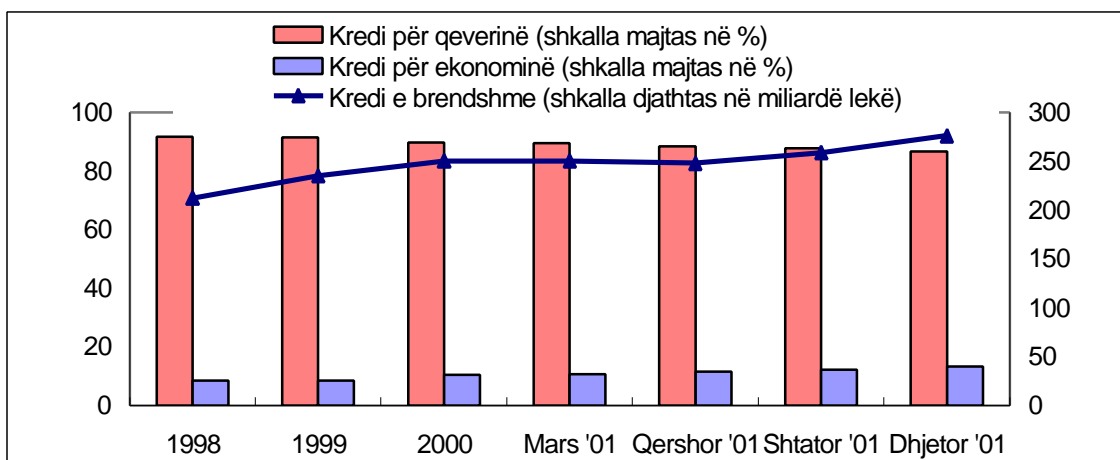
III.3.2.Kredia brendshme

Kredia e brendshme përfaqëson pjesën e financimit të brendshëm të deficitit buxhetor nga sistemi bankar¹⁹, si dhe mbështetjen e ekonomisë me kredi nga bankat e nivelit të dytë.

Kredia e brendshme, në fund të vitit 2001, arriti 276 miliardë lekë, duke u rritur 10.2 për qind, krahasuar me një vit më parë. Në këtë rritje, 58 për qind e përbën kredia për qeverinë. Ndryshe nga vitet e kaluara, gjatë vitit 2001, si rezultat i një politike të ekuilibruar fiskale të pasuar me ulje të kërkesës për financimin e deficitit buxhetor, u krijuan më shumë hapësira për rritjen e kreditimit të ekonomisë. Kështu, struktura e kredisë së brendshme, gjatë vitit 2001, ka pësuar ndryshime. Është rritur pesha specifike e kredisë për ekonominë në kredinë e brendshme dhe ka rënie të pjesës që kredia për qeverinë zë në kredinë e brendshme, sidomos gjatë gjysmës së dytë të vitit 2001.

¹⁹ Banka e Shqipërisë dhe bankat e nivelit të dytë

Grafik III-10: Struktura e kredisë së brendshme.

III.3.2.1 Kredia për qeverinë

Niveli i ulët i deficitit buxhetor gjatë këtij viti u shoqërua me uljen e financimit të tij nga Banka e Shqipërisë dhe nga bankat e nivelit të dytë, duke i dhënë më shumë mundësi kreditimit të sektorit privat nëpërmjet sistemit bankar.

Por, në kërkesën për para, përsëri, një vend të konsiderueshëm vazhdojnë të kenë zhvillimet në zërin "*pretendimet ndaj qeverisë*". Duke i ndarë pretendimet ndaj qeverisë në kredi të dhënë nga Banka e Shqipërisë dhe në kredi të dhënë nga pjesa tjetër e sistemit bankar, si zhvillime kryesore gjatë vitit 2001 do të veçonim:

1. financimi i pjesës së deficitit buxhetor nga Banka e Shqipërisë, gjatë vitit 2001, krahasuar me një vit më parë, është ulur me 4.9 miliardë lekë. Kjo rënie ka ndodhur pasi Banka e Shqipërisë, gjatë vitit 2001, i pakësoi pretendimet e saj ndaj qeverisë duke thithur likuiditetet e tepërta nga sistemi bankar në formën e marrëveshjeve të riblerjes dhe me anë të shitjes së bonove të thesarit nga portofoli i saj. Banka e Shqipërisë, gjatë vitit 2001, ka qenë e tërhequr në financimin e deficitit buxhetor të qeverisë. Ky fakt duket qartë dhe në realizimin e këtij treguesi sipas programit monetar për vitin 2001 në masën 34 për qind;
2. borxhi publik është blerë më shumë nga bankat e nivelit të dytë. Pretendimet neto ndaj qeverisë të bankave tregtare, në fund të vitit 2001, arritën 169 miliardë lekë, duke u rritur me 19.9 miliardë lekë krahasuar me një vit më parë. Rritja më e madhe e financimit të deficitit buxhetor nga bankat tregtare ka ndodhur në gjashtëmuorin e dytë të vitit.

III.3.2.2 Kredia për ekonominë

Për zhvillimin e mëtejshëm të ekonomisë shqiptare një kontribut të rëndësishëm do të luante një sistem bankar efektiv dhe i aftë për rritjen dhe për shpërndarjen e fondeve në sektorin privat mbi bazën e forcave të tregut. Bankat, aktualisht, janë të afta të rrisin fondet në masën e kërkuar, të shpërndajnë fonde për biznese të suksesshme dhe premtuese duke nxitur klientët e tyre për të futur planifikimin dhe disiplinën financiare dhe duke zvogëluar rrezikun e tyre, në përgjithësi. Tashmë, nuk mund të ekzistojë mendimi se sistemi bankar nuk po i kryen këto funksione dhe nuk mund të pretendohet më, që huamarrësit e vegjël dhe bizneset e reja nuk lejohen të marrin fonde nga sistemi bankar. Kreditimi, gjatë vitit 2001, është i kanalizuar tërësisht nga bankat private.

Duhet theksuar se sistemi bankar, gjatë vitit 2001, pati përmirësime të dukshme përsa i përket plotësisht të nevojave dhe të mundësive të kredimarrësve. Por, ka vend për të shtuar se, edhe pse ambienti institucional i kredidhënies dhe i kredimarrjes ka shënuar rezultate dhe nuk është i njëjlojtë si sot e tetë vjet më parë, përsëri bankat janë më të prirura të përdorin mekanizmin e bonove të thesarit, një investim komod për to, si dhe investimin tjetër, vendosjen e depozitave në bankat e huaja.

Zgjerimi i kredisë së brendshme (si pjesë e kërkesës për para) ndikon në rritjen e ofertës së parasë ose të agregatit monetar M3. Për vitin 2001, në ndryshim nga vitet e tjera, në kërkesën për para pjesa që zë krediti për ekonominë ka ardhur duke u rritur, kurse kredia për qeverinë ka patur tendencë në rënie. Ky tregues përbën një kthesë të aktivitetit të bankave në drejtim të investimit të burimeve të tyre për kreditimin e ekonomisë. Në fund të vitit 2001, kredia për ekonominë përbën 9.3 për qind të kërkesës për para.

Tabelë III-4: Shpërndarja e fondeve të sistemit bankar (në përqindje ndaj M3).

	Viti 1998	Viti 1999	Viti 2000	Mars 2001	Qershor 2001	Shtator 2001	Dhjetor 2001
Kredi brendshme	90.8	80.3	76.3	74.1	71.4	70.5	70.1
Kredi për qeverinë	82.9	73.5	68.4	66.3	63.2	61.9	60.8
Kredi për ekonominë	7.9	6.8	7.9	7.8	8.2	8.6	9.3

Gjatë vitit 2001 për çdo 10 lekë depozita është akorduar 1.33 lekë kredi. Kuptohet që ky raport është ende larg me raportet në sistemet bankare të vendeve të zhvilluara.²⁰

²⁰ Për vitin 2000, në disa vende të rajonit, raporti kredi/depozita ishte: Rumania -87.2 për qind, Bullgaria - 87.1 për qind, Sllovenia - 71.7 për qind, Kroacia - 52 për qind.

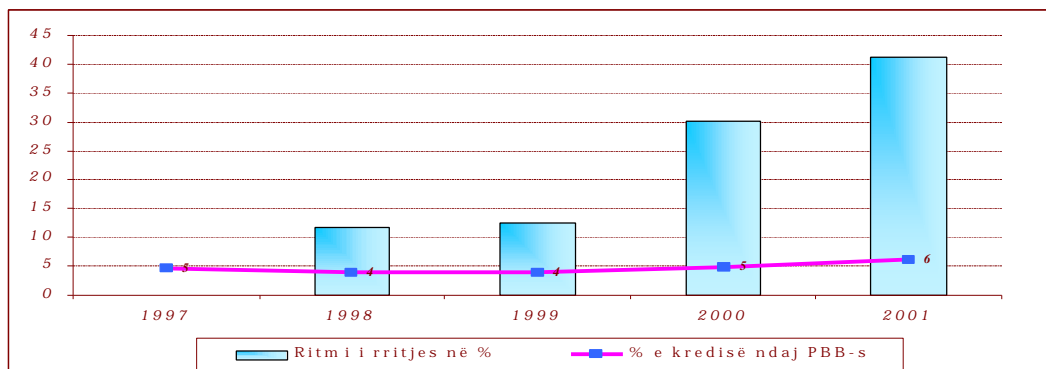
Kreditimi i ekonomisë u shoqërua me këto karakteristika dominuese:

- kredia afatshkurtër përbën pjesën më të madhe të tepricës së kredisë, 53 për qind;
- ritmi i rritjes së tepricës së kredisë në valutë (52.6 për qind) është shumë më i lartë se ai i tepricës së kredisë në lekë (24.3 për qind);
- mbizotëron kreditimi i sektorit privat, 95 për qind.

Teprica e kredisë, në fund të dhjetorit të vitit 2001, arriti në 36.6 miliardë lekë, duke u rritur 10.7 miliardë lekë kundrejt vitit 2000. Ky ndryshim ishte efekt i rritjes së kredisë së re, niveli i të cilës arriti 40.6 miliardë lekë dhe i shlyerjeve në masën 29.9 miliardë lekë.

Duhet veçuar se procesi i kreditimit ka një ritmikë mujore jo të njëtrajtshme. Kështu, kredia në dy muajt e parë të vitit ka qenë në rënie. Pas kësaj periudhe, kreditimi ka ardhur në rritje, duke arritur nivelin më të lartë të kreditimit mujor, në muajin dhjetor, me 3,7 miliardë lekë (kur kreditimi, po në këtë muaj, në vitet 1998 dhe 1999 ka qenë 0.4 miliardë lekë dhe në vitin 2000 teprica e kredisë është ulur me 0.2 miliardë lekë). Akoma nuk mund të vlerësojmë se është krijuar një tendencë historike e ritmikës mujore apo tremujore, e cila shoqëron aktivitetin kreditues të sistemit bankar. Kjo mund të shpjegohet me ekzistencën e një tregu të ngushtë huamarrës, i cili përforcon ndikimin e rasteve të veçanta, të dhënies së kredisë në shuma të mëdha, në ecurinë e treguesve të këtij tregu.

Grafik III-11: Ritmi i rritjes vjetore të tepricës së kredisë dhe teprica e kredisë ndaj PBB -së.

Gjatë vitit 2001 do të veçonim:

1. Banka e Kursimeve, në muajin shtator 2001 kaloi pranë Agjencisë së Trajtitimit të Kredive rreth 85 për qind të tepricës të kredisë. Kjo u shoqërua me reduktim të tepricës së kredisë me 6.1 miliardë lekë²¹.
2. Banka Kombëtare Tregtare dhe Banka e Parë e Investimeve lëvruan kreditë e para (përkatësisht në muajin gusht dhe nëntor).
3. Kredia e re e akorduar arriti për herë të parë, gjatë tre viteve të fundit, nivelin dyshifror brenda një tremujori. Muaji dhjetor shënoi shifrën më të lartë të lëvrimin të kredive të reja, 8.2 miliardë lekë.
4. Kredia e re e akorduar vetëm nga Banka Alfa është 14.8 miliardë lekë ose përbën 36 për qind të kredisë së re të akorduar gjatë vitit 2001.
5. Tregu shqiptar i kredidhënies vazhdon të mbetet i fragmentarizuar dhe, konkurrenca në të, e kufizuar. Ky treg reflekton dobësitë strukturore të vetë ekonomisë shqiptare. Mjafton të theksojmë faktin se 60 për qind e kredisë së akorduar gjatë vitit 2001 i takon vetëm dy bankave (Banka Alfa dhe Banka Tirana) duke treguar kështu një polarizim në tregun e huadhënies.

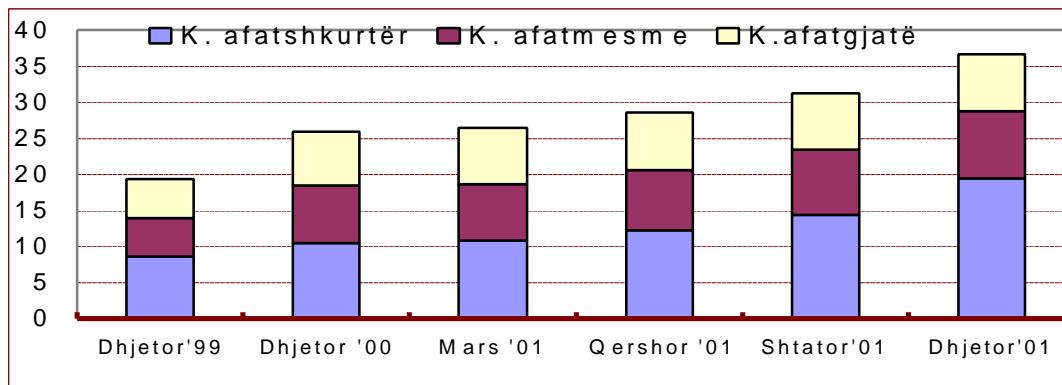
Tabelë III-5: Ecuria e treguesve të kreditit (në %).

Treguesit	Viti 1999	Viti 2000	Viti 2001	Teprica e kredisë gjatë vitit 2001			
				Trem. I	Trem. II	Trem. III	Trem. IV
Kredi afatshkurtër	44.5	40	53	39	42	46	53
Kredi afatmesme	27.5	31	25	32	31	29	25
Kredi afatgjatë	28	29	22	29	27	25	22
Sektori shtetëror	9	6	5	10	9	5	5
Sektori privat	91	94	95	90	91	95	95
Lekë	54	40	35	42	41	36	35
Valutë	46	60	65	58	59	64	65
Teprica e kredisë (në mld lekë)	19.9	25.9	36.6	26.5	28.6	31.2	36.6

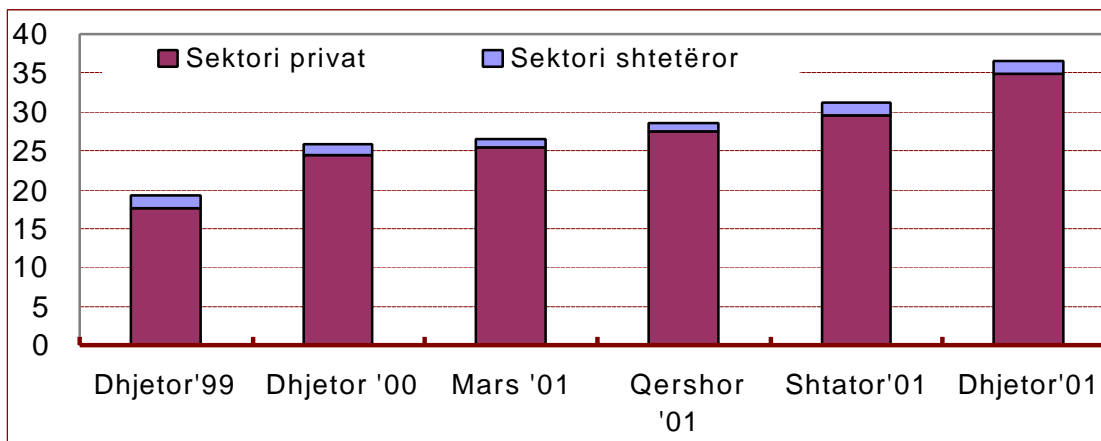
Sistemi bankar ka akorduar më shumë kredi në terma afatshkurtër. Kjo kredi preferohet për shkak të rrezikut të ulët që mbart në vetvete, si edhe për mundësinë që krijon ajo për një ndjekje më të mirë të saj. Kreditimi i ekonomisë në terma afatshkurtër është një nga faktorët kryesorë që mban të ulët realizimin e stokut të kredisë, pasi kompensohet nga shlyerjet. **Kredia në valutë** në tepricën e kredisë përbën 65 për qind, duke shënuar një rritje me 5 pikë përqindjeje, në krahasim me fundin e vitit 2000.

²¹ Teprica e kredisë e përfshin tepricën e kredisë të kaluar pranë ATK-së nga BK, BKT, BTA. Në total, teprica e kredive të kaluara në ATK arrin vlerën 8.7 miliardë lekë. Kështu duke zhveshur tepricën e kredisë si sistem bankar në fund të vitit 2001 nga kreditë e kaluara në ATK, kjo tepricë është 27.9 miliardë lekë.

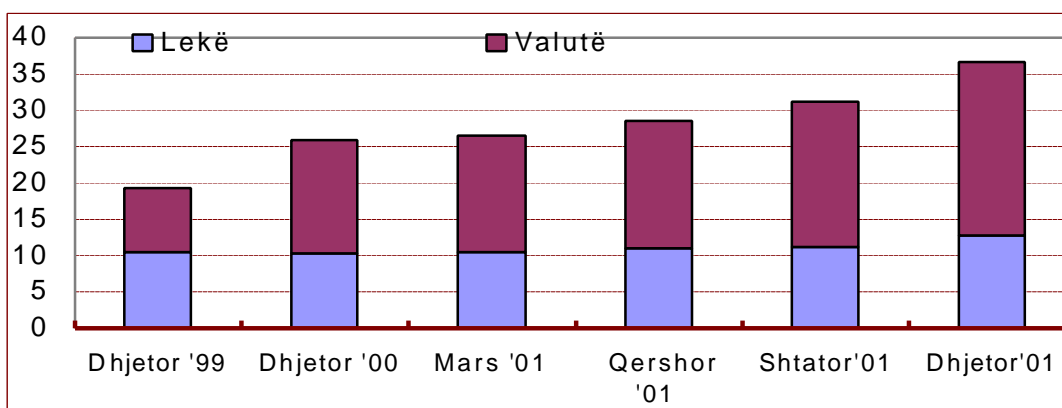
Grafik III-12: Teprica e kredisë sipas afateve (në miliardë lekë).

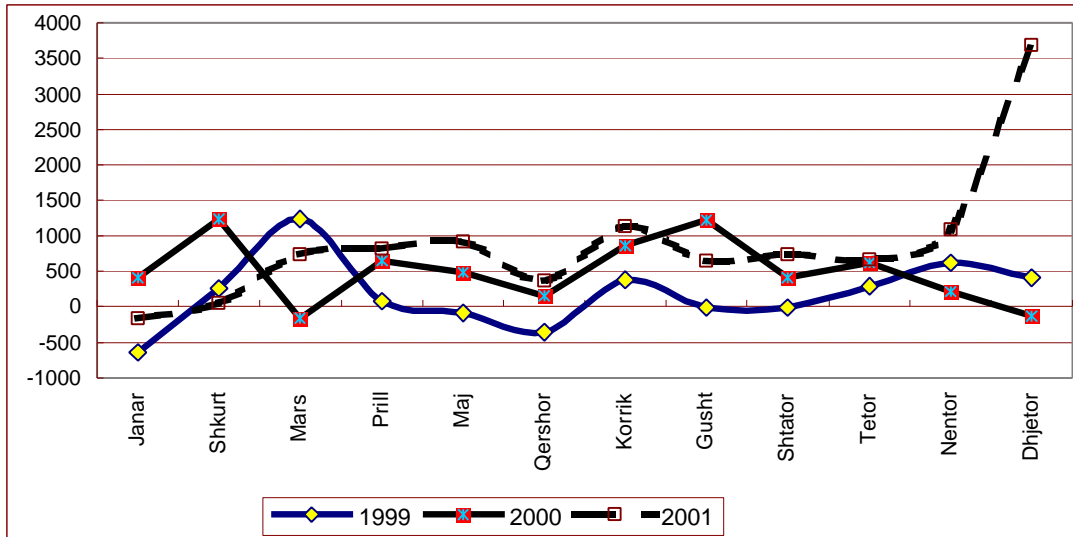
Grafik III-13: Teprica e kredisë sipas sektorëve (në miliardë lekë).

Grafik III-14: Teprica e kredisë sipas monedhës (në miliardë lekë).

Grafik III-15: Ecuria mujore e rritjes së tepricës së kredisë (në milionë lekë).

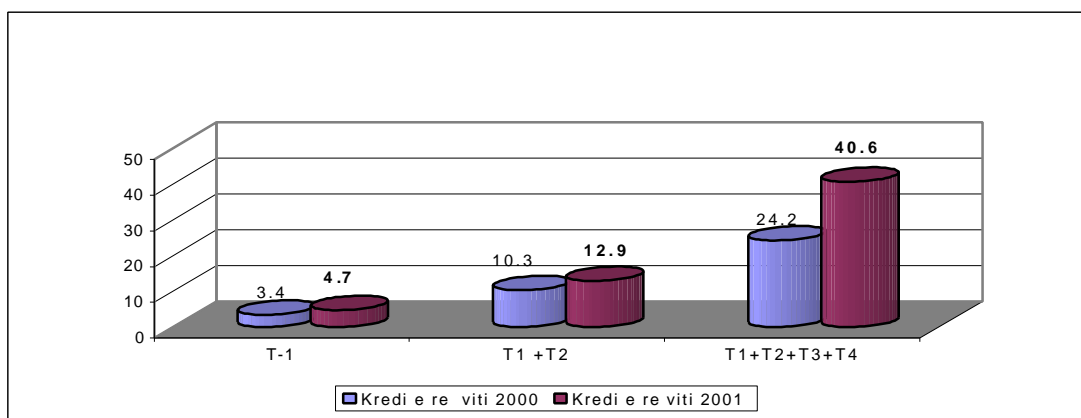

Kredia e re ka regjistruar një rritje në masën 67.7 për qind krahasuar me vitin e kaluar ose në vlerë absolute ajo arriti 40.6 miliardë lekë.

Ritmi i akordimit të kredive të reja, gjatë gjithë vitit 2001, ka qenë në rritje. Karakteristikat që kanë shoqëruar lëvrimin e tyre mund të renditen si më poshtë:

- është lëvruar 98.8 për qind në sektorin privat dhe 1.2 për qind në sektorin publik, gjë që tregon për tkurrje të vazhdueshme të kreditimit të sektorit publik në favor të mbështetjes me kredi ndaj sektorit privat;
- 75 për qind e saj është në valutë;
- 68 për qind është kredi afatshkurtër, 26 për qind kredi afatmesme, 6 për qind kredi afatgjatë;
- vlerat më të mëdha i kanë regjistruar muajt shtator dhe dhjetor, përkatësisht me 4.8 dhe 8.2 miliardë lekë, ndërkohë që mesatarisht në çdo muaj është akorduar kredi në masën 3.4 miliardë lekë.

Grafik III-16: Kredi e re e akorduar (mbi baza tremujore, gjashtëmujore dhe vjetore) në miliardë lekë.

Tabelë III-6. Ecuria e kredisë së re në vite (në %)

Treguesit	Viti 1999	Viti 2000	Viti 2001	Viti 2001 sipas tremujorëve			
				T1	T2	T3	T4
Kredi afatshkurtër	66.3	53.3	68.0	62	65	66	73
Kredi afatmesme	31.2	41.3	25.6	25	30	29	21
Kredi afatgjatë	2.5	5.4	6.4	13	5	5	6
Sektori shtetëror	0	0.8	1.2	5	2	0	0.3
Sektori privat	100	99.2	98.8	95	98	100	99.7
Lekë	24	18.0	25	23	28	17	30
Valutë	76	82.0	75	77	72	83	70
Kredi e re(në mld lekë)	8.0	24.2	40.6	4.7	8.2	11.4	16.3

Struktura kohore e kredisë së re “fsheh” edhe një veçori tjetër të saj – ajo është e orientuar ndaj bizneseve të vogla dhe të mesme, ndërsa projektet dhe planbizneset afatgjata gjejnë ende pak mbështetje në kredinë bankare. Kjo pasqyron edhe strukturën e ekonomisë shqiptare dhe të investimeve që ende nuk janë afatgjata dhe të orientuara nga prodhimi.

Në preferencën për marrjen e kredisë në valutë, ndikon përparësia që ofrojnë normat e ulëta të interesit. Në këtë drejtim, një rol të rëndësishëm ka patur rritja e depozitave në valutë në pasivin e bankave (sidomos të atyre bankave që kreditojnë në valutë) si dhe qëndrueshmëria e kursit të këmbimit të lekut. Gjithashtu, ky fenomen nxitet dhe nga fakti që një pjesë e madhe e transaksioneve në ekonominë shqiptare (si dhe e të ardhurave të bizneseve që marrin kredi) është në valutë.

Gjatë vitit 2001, tregtia është dega që zë pjesën më të madhe të mbështetjes nga sistemi bankar me mjete financiare. Por, vazhdojnë të mbështeten me kredi edhe degë të tjera të ekonomisë, si ndërtimi, industria përpunuese, transporti etj.. Një rritje të lehtë ka pësuar kreditimi për klientët në blerjen e apartamenteve nëpërmjet kreditimit për pasuri të patundshme. Kërkesat për kredi në degën e ndërtimit kanë rënë. Një gjë e tillë konfirmon që rritjet në këtë degë do të kenë ngadalësim. Gjithashtu, evidentohet një rënie e kreditimit në degën “*prodhimi, shpërndarja e energjisë elektrike dhe ujit*”. Mendohet që një arsye të jetë situata e vështirë energjitike që kaloi vendi gjatë vitit 2001, e cila bëri që kërkesat për kredimarrje të bien.

Tabelë III-7: Teprica e kredisë sipas degëve (në % ndaj tepricës së kredisë).

Nr Degët e ekonomisë	Viti'00	Mars '01	Qer' 01	Shtat'01	Dhjet'01
1 Bujqësia, gjuetia dhe silvikultura	1	1	1	1.1	1
2 Peshkimi	1	1	1	1	0.1
3 Industria nxjerrëse	1	1	1	1.9	1.6
4 Industria përpunuese	17	17	20	19.6	19.5
5 Prodhimi, shpërndarja e energjisë elektrike, e gazit dhe e ujit	9	9	5	4.3	3
6 Ndërtimi	25	25	27	21.5	12.5
7 Tregtia, riparimi i automobilave dhe artikujve shtëpiakë	27	25	24	29.4	41.3
8 Hotele dhe restorante	4	7	5	4.9	4.3
9 Transporti dhe Telekomunikacioni	3	1	3	2.3	4.6
10 Aktivitete financiare		1	0	0.1	0.1
11 Pasuritë e patundshme	5	6	7	9.4	6.3
12 Shëndeti dhe veprimtaritë sociale	3	3	1	1.3	1.2
13 Shërbime kolektive, sociale dhe personale	3	3	3	1.8	3.3
14 Të tjera	0	0	2	1.5	1.2
TOTALI	100	100.	100	100	100

III.3.2.2.1. Normat e interesit

Në tregun e huadhënies bankare nuk vërehet ndonjë tendencë e pastër e ecurisë së normave. Sjellja e tyre nuk mund të japë sinjale të drejta për orientim. Akoma nuk mund të themi se kemi një normë interesi tregu për kredinë në lekë. Kjo pasi, nga njëra anë pjesëmarrja e bankave në këtë treg është e kufizuar dhe, nga ana tjetër, Banka e Kursimeve, që zotëron pjesën më të madhe të depozitave në lekë, i investon fondet e siguruar në lekë në bono thesari, repo dhe depozita njëditore pranë Bankës së Shqipërisë.

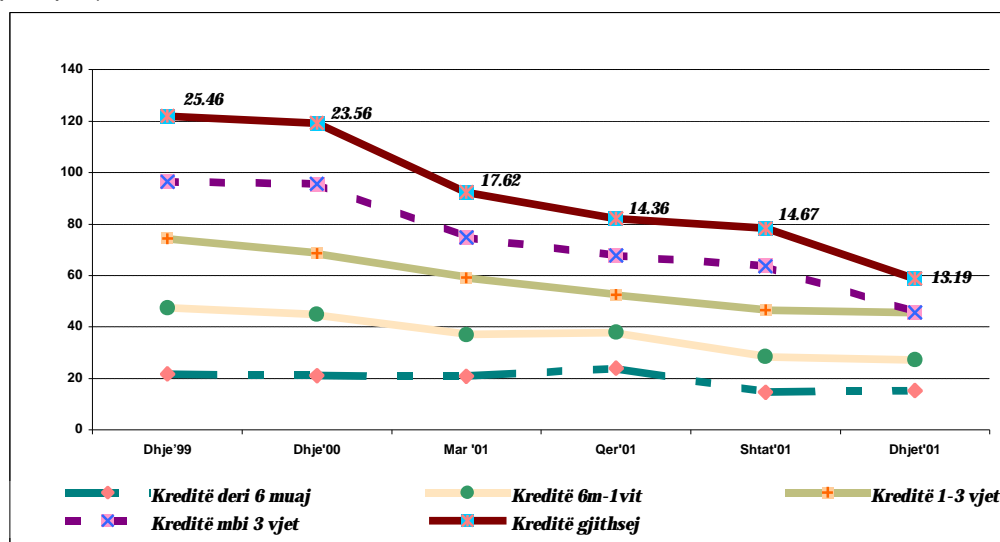
Normat e interesit për kreditë e akorduara në lekë janë të ndryshme në banka të ndryshme (nga 11-22 për qind, janë interesat më të fundit të zbatuar në muajin dhjetor 2001). Duke qenë se kredi në lekë akordojnë një numër shumë i vogël bankash, ato bëhen dhe përcaktuese në interesin e ponderuar për kredinë e akorduar në lekë.

Interesi i ponderuar si sistem bankar për kreditë e akorduara në lekë, krahasuar me muajin dhjetor të vitit të kaluar, u shoqërua me një tendencë të theksuar drejt rënies, me 10.37 pikë përqindjeje. Reduktimi i normës së interesit të kredive vjen si pasojë e angazhimit të më shumë bankave tregtare në procesin e kreditimit në lekë.

Tabelë III-8. Normat e interesit të ponderuar për kreditë e akorduara në lekë.

	Dhje'99	Dhje'00	Mar '01	Qer'01	Shtat'01	Dhjetor'01
Kreditë deri 6 muaj	21.7	21.19	20.92	24.00	14.64	15.28
Kreditë 6m-1vit	25.8	23.70	16.10	13.98	13.87	11.9
Kreditë 1-3 vjet	26.8	23.74	22.19	14.58	18.17	18.45
Kreditë mbi 3 vjet	22.2	27.00	15.58	15.22	17.00	-
Kreditë gjithsej	25.46	23.56	17.62	14.36	14.67	13.19

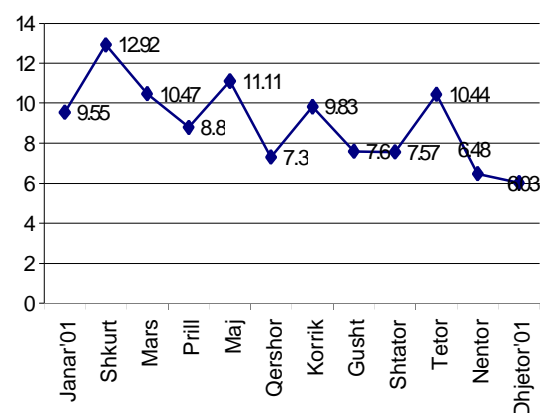
Grafik III-17: Ecuria e interesit të ponderuar për kreditë e akorduara në lekë sipas maturimit (në për qind).

Tabelë III-9: Normat e interesit.

Muajt	Int mes.i pond. për kreditë e akorduara në %	Int mes.i pond. për depozitat e pranuar n %	Diferenca Pikë %
Janar	16.72	7.17	9.55
Shkurt	20.05	7.13	12.92
Mars	17.62	7.15	10.47
Prill	15.91	7.11	8.8
Maj	18.18	7.07	11.11
Qershor	14.36	7.06	7.3
Korrik	16.89	7.06	9.83
Gusht	14.72	7.12	7.6
Shtator	14.67	7.10	7.57
Tetor	17.55	7.11	10.44
Nentor	13.61	7.13	6.48
Dhjetor	13.19	7.16	6.03

Grafik III-18: Diferenca e normës së interesit të ponderuar për kreditë e akorduara dhe depozitat e pranuar (në për qindje)

Ecuria e normave të interesit të ponderuar, si për depozitat e pranuar dhe për kreditë e lëvruara, ka qenë e prirur drejt ngushtimit të diferencës midis tyre.

Normat e interesit në valutë si për depozitat dhe për kreditë (në dollarin amerikan dhe në euro) kanë pësuar rënie gjatë vitit 2001. Kjo pasi ato vendosen duke u mbështetur në ecurinë e zhvillimeve në tregun ndërkombëtar. Në gjashtëmujorin e dytë të vitit 2001 kjo rënie ka qenë më e ndjeshme.

Tabelë III-10: Normat e interesit për kreditë e akorduara në valutë²².

Periudha	në usd	në euro
Janar	10.07	11.71
Mars	9.52	8.20
Qershor	10.28	7.55
Shtator	7.46	6.64
Tetor	8.85	8.58
Nëntor	8.71	7.98
Dhjetor	8.36	7.26

Në fund të vitit 2001, diferenca e interesit të ponderuar për kreditë e lëvruara dhe për depozitat e pranuar në usd dhe në euro, rezultoi përkatësisht 6.97 dhe 4.9 pikë përqindjeje.

Në ngushtimin e diferencës së interesit të ponderuar, në tërësi, ndërmjet kredive të akorduara dhe depozitave të pranuar, faktor kryesor ka qenë tendenca në rënie e interesave për kreditë, si në lekë dhe në valutë.

III.3.2.2.2. Kreditimi i ekonomisë krahasuar me programin monetar për vitin 2001.

Rritja mesatare mujore e tepricës së kredisë gjatë vitit 2001, sipas llogaritjeve, rezulton 892 milionë lekë, duke qenë më e lartë se rritja mesatare mujore e parashikuar në programin monetar të rishikuar në muajin nëntor 2001 (567 milionë lekë). Në përgjithësi, ritmi i kreditimit mujor, siç u trajtua dhe më sipër, ka qenë i ndryshëm. Në gjashtëmujorin e dytë pati një hop të madh në drejtim të investimit të fondeve nga ana e bankave në tregun e huadhënies bankare dhe shifra e parashikuar në programin monetar u realizua që në muajin nëntor 2001. **Për herë të parë, gjatë tre viteve të fundit, parashikimi në programin monetar për kreditimin e ekonomisë nëpërmjet sistemit bankar, jo vetëm që realizohet, por ai u tejkalua në masën 57.4 për qind.**

²² Për llogaritje të tilla, për herë të parë, filluan të kryhen në muajin nëntor '01 nga sektori i informacionit.

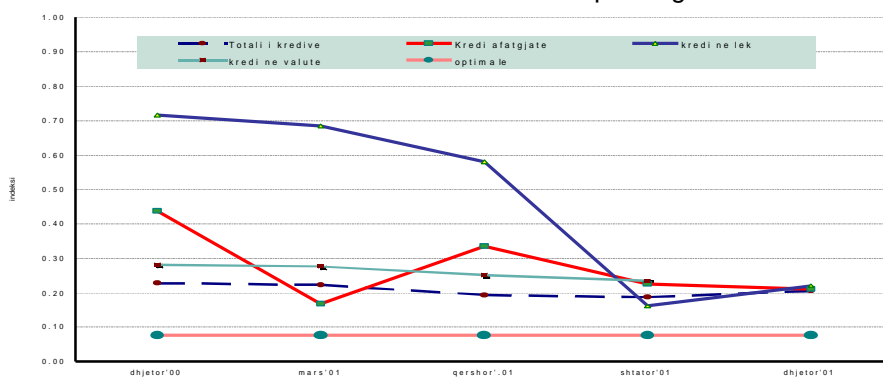
Box III-2: Fenomeni i përqendrimit në tregun e huadhënies bankare.

Tregu i huadhënies në sistemin tonë bankar mund të konsiderohet si një treg i përqendruar, pasi numri i pjesëmarrësve aktivë në këtë treg është i vogël. Një situatë e tillë ul efikasitetin e çmimit të kredisë duke ofruar shërbime me kosto më të lartë se sa do të ofroheshin në kushtet e konkurrencës së lirë.

Gjatë vitit 2001, do të veçonim:

- Pësia e Bankës së Kursimeve nga 32 për qind që zinte në tepricën e kredisë si sistem (dhjetori 2000), arriti 3 për qind (dhjetor 2001). Kjo rënie e konsiderueshme erdhi si pasojë e kalimit të një pjese të kredive të saj pranë Agjencisë së Trajtimit të Kredive.
- Vlera e indeksit H për kredinë, ka qenë 0.3 në fund të vitit 2000 dhe në fund të vitit 2001 është 0.2, shifër që tregon përsëri për një zbutje të lehtë të këtij fenomeni.
- Indeksi H për kredinë në lekë, në fund të vitit 2001, paraqitet shumë afër vlerës optimale (1/13). Kjo situatë, më tepër lidhet me kalimin e një pjese të kredive në lekë të Bankës së Kursimeve pranë Agjencisë së Trajtimit të Kredive, si dhe me numrin në rritje të bankave që kreditojnë në lekë.
- Në fund të vitit 2001, numri i bankave që marrin pjesë aktive në tregun e kredisë është rritur ndjeshëm (nga katër në gjashtë). Peshën më të lartë në tepricën e kredisë si sistem bankar e zë Banka Alfa dhe me radhë bankat e tjera duke zëvendësuar kështu pozicionin e kredisë të Bankës së Kursimeve. Kjo tregon për një zbutje të fenomenit të përqendrimit.

Grafik III-19: Ecuria e indeksit të Herfindahlit për treguesit e kredisë.

Lëvrimi i kredive të reja, në dy vitet e fundit ka arritur në nivele dyshifrore. Të gjitha bankat, në përgjithësi, japin kredi, por niveli i akordimit të tyre në banka të ndryshme paraqitet në madhësi të ndryshme².

Duke iu referuar dy periudhave të marra në shqyrtim, vitit 2000 dhe vitit 2001, konkludojmë se përsa i përket kredive të reja të akorduara nga sistemi, fenomeni dominues është i pranishëm, por me tendencë të lehtë në rënie.

Tabelë III-11: Përmbledhëse për indeksin N të katër bankave kryesore.

Periudha	Totali i kredive	Kredi a.shkurtër	Kredi a.mesme	Kredi a.gjatë	Kredi në sek. publik	Kredi në sek.privat	Kredi në lek	Kredi në valutë
Dhjetor'00	83	81	90	51	94	83	90	81
Mars'01	83	80	92	82	100	82	91	67
Qershor'01	77	72	90	72	60	78	84	56
Shtator '01	80	77	88	72	61	80	87	78
Dhjetor '01	83	83	87	72	64	84	92	81

Megjithatë, për vitin 2001 vërejmë se në tregun e huadhënies Banka Alfa ka një rritje të konsiderueshme të investimit të fondeve të saj në tregun e huadhënies dhe, nga ana

Box III-3. Vrojtim për aktivitetin kreditues të bankave të nivelit të dytë, gjatë vitit 2001.

Gjatë vrojtimeve të zhvilluara pranë bankave të nivelit të dytë u vu re se, biznesi i mesëm është më i preferuar në kreditim nga ana e bankave. Në gjashtëmujorin e dytë të vitit, vihet re një zhvendosje e vëmendjes së bankave në procesin e kredidhënies në drejtim të biznesit të madh. Preferenca e theksuar e specialistëve për biznesin e madh motivohet me besueshmërinë e lartë dhe me rrezikun e ulët që ai po u ofron gjithmonë e më tepër bankave.

Niveli mesatar i realizimit të kredisë është rritur ndjeshëm. Gjatë kësaj periudhe, nënvizohet se numri i bankave që e kanë realizuar dhe e kanë tejkaluar planin është rritur në mënyrë të konsiderueshme ndaj periudhës së mëparshme. Kjo ka ardhur si rezultat i përvojës gjithmonë në rritje të bankave, të lidhjeve të forta që ato krijojnë me klientët e tyre dhe të shërbimeve të personalizuar që ato ofrojnë.

Por, nga ana tjetër, duhet theksuar se specialistët e kreditit besojnë se kriza energjitike ka vështirësuar veprimtarinë normale të bizneseve duke dhënë ndikimin e saj dhe në ecurinë e veprimtarisë kredituese të bankave.

Pjesa më e madhe e specialistëve vlerësojnë që ndikimin negativ, situata e rënduar energjitike, do ta ketë në gjashtëmujorin e parë të vitit 2002.

Për vitin 2001, mund të themi se rreziku i kredisë mbetet në kufijtë mesatarë, me një tendencë të lehtë në rritje. Kjo tendencë disi e qëndrueshme e rrezikut, argumentohet me kushtet e mjedisit ekonomik dhe politik që kanë mbetur pothuajse të njëjta.

Tregu joformal i kredisë konsiderohet të ketë rënë përgjatë gjithë vitit 2001. Ndër arsyet kryesore u përmendën:

- rritja e numrit të institucioneve kredituese,
- siguria që ato ofrojnë në krahasim me tregun joformal,
- normat e kredisë që kanë ardhur në rënie në tregun joformal.

Nga opinionet e specialistëve del qartë që aktivitetet bujqësore dhe të transportit vazhdojnë të mbeten larg preferencave të bankave për kreditim.

Në lidhje me nivelin e kreditimit në të ardhmen, parashikimet janë positive. Kjo duket qartë nga përgjigjet optimiste dhe të konsoliduara të specialistëve, të cilët nënvizuan planet ambicioze për rritjen e aktivitetit kreditues të bankave.

Box III-4: Një vështrim mbi aktivitetin kreditues të subjekteve jobanka, gjatë vitit 2001.

Zhvillimi i një sektori privat dinamik dhe të fuqishëm, veçanërisht i atij që lidhet me aktivitetin e biznesit të vogël dhe të mesëm, të krijuar pas ndryshimeve të rëndësishme politike apo si rezultat i privatizimit, është konsideruar si një prioritet që prej fillimit të reformave në Shqipëri. Pothuaj të gjitha bizneset, që operojnë në vendin tonë, mund të përcaktohen si biznese të vogla dhe të mesme. Kjo do të thotë se politika e qeverisë lidhur me zhvillimin e sektorit privat, me përkufizim, mund të konsiderohet politikë e zhvillimit të biznesit të vogël dhe të mesëm. Një politikë e tillë synon të krijojë një klimë më të favorshme për zhvillimin e sektorit privat, të shoqëruar dhe me një program masash konkrete të karakterit legjislativ, institucional dhe financiar. Aktualisht, në Shqipëri veprojnë një numër jo i vogël organizmash dhe fondacionesh të huaja, të përbashkëta dhe shqiptare, që ushtrojnë aktivitetin kreditues në mbështetje të biznesit shqiptar.

Disa prej tyre janë:

Fondi Shqiptar-Amerikan i Ndërmarrjeve. U krijua nga Qeveria e Shteteve të Bashkuara të Amerikës për mbështetjen e zhvillimit demokratik të vendeve të Europës Lindore, në vitin 1989. Ky fondacion ka të drejtën të bëjë investime dhe të japë kredi, të ofrojë asistencë teknike për të nxitur nismën e lirë private, sipërmarrjen dhe privatizimin në Shqipëri. Më shumë është përqendruar në mbështetjen e hapjes së ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, si edhe të atyre të përbashkëta.

Fondacioni "BESA". Është institucion për kreditimin e biznesit të vogël. Ngritja e këtij fondacioni u bë me qëllim që të nxisë bizneset shumë të vogla dhe të vogla, duke përfshirë individë të vetëpunësuar që operojnë në aktivitetet ekonomike të shkallës së ulët në Shqipëri, të krijojë vende pune dhe të nxisë vetëpunësimin. Financohen nga ky fondacion të gjitha llojet e bizneseve shumë të vogla, që realizojnë të ardhura si: tregtare, prodhuese, përpunuese, artizanale etj..

Nëpërmjet shërbimit të tij fondacioni "Besa" u ofron klientëve:

- mbështetje financiare në zhvillimin e biznesit të tyre;
- rritje të të ardhurave të tyre, duke rritur në këtë mënyrë të ardhurat e buxhetit të shtetit;
- krijimin e vendeve të reja të punës;
- kualifikimin në ndërtimin e një biznesplani të thjeshtë, të llogaritjeve për rrjedhjen e parasë etj..

Përfituesit e kredisë janë:

- personat që sapo kanë nisur një aktivitet të vogël;
- personat që duan të zhvillojnë më tepër biznesin;
- personat që nuk mund të përfitojnë kredi nga bankat.

Fondi i Financimit Rural. Programi i kredisë rurale zbatohet në kuadër të Fondit Shqiptar të Zhvillimit dhe ka si objekt kryesor të ndikojë në zbutjen e varfërisë, i cili është problemi më kritik për Shqipërinë. Kjo vjen si rezultat i marrëveshjes së lidhur midis Qeverisë Shqiptare dhe Bankës Botërore.

Gjithashtu ai ndihmon në:

- zhvillimin e zonave rurale nëpërmjet krijimit të vendeve të reja të punës, dhe fuqizimit të aktiviteteve ekonomike;
- zhvillimin e sektorit privat;
- nxitjen e krijimit të shoqatave të fshatit;
- krijimin e një sistemi financiar të decentralizuar në nivel fshati.

Programi i kredisë rurale ka ofruar deri tani një sistem të ri kreditimi, të bazuar në bashkëpunimin midis këshillit të kredisë së fshatit dhe oficerit të kredisë. Ai bashkëpunon vetëm në fshatra të organizuar në shoqatë.

“Irish Credit Union”. Aktiviteti i këtij fondacioni është asistencë teknike për krijimin e shoqërive kursim-kredi. Ky fondacion bashkëpunon me fondacionin Land’O Likes, IFDC -në, të financuar nga USAID, të cilët krijojnë grupe të interesuarish të një profesioni ose të një zone të vogël, kryesisht në sektorin e fshatit. Si rezultat i punës së këtij fondacioni janë krijuar 32 shoqëri kursim-kredit, me regjistrim të rregullt në gjykatë. Fondacioni ka hartuar dhe një rregullore për funksionimin e shoqërive kursim-kredi.

Organizata “Opportunity International”. Ka krijuar një partner shqiptar të regjistruar si “Partneri Shqiptar në Mikrokredi”, i cili operon në bazë të ligjit për shoqëritë kursim-kredi. Aktiviteti i tij konsiston në dhënien e kredive të vogla (10 mijë-25 mijë lekë) duke zhvilluar dhe trajnime në të njëjtën kohë me klientët e tyre.

Në vrojtimet e kryera gjatë vitit 2001, arsytet që ndeshen më shpesh për financimin e biznesit të vogël nga subjektet jobanka janë:

- strategjia që ndjek agjencia;
- aftësitë e kufizuara monetare të shoqërisë për të kredituar llojet e tjera të bizneseve;
- siguria që ofron ky biznes, edhe në kushtet e kredidhënies pa kolateral, sikurse mund të punojnë këto agjenci;
- ky lloj biznesi paraqet kërkesën më të lartë për kredi.

Specialistët e kreditit pranë këtyre agjencive, në lidhje me rrezikun aktual të kredisë, mendojnë se është në po të njëjtat nivele, me një tendencë të lehtë në rënie. Kjo ka ardhur si rezultat:

- i qëndrueshmërisë së përgjithshme të krijuar;
- i krijimit të edukatës së kredimarrjes;
- i ndërgjegjësimit të klientëve.

Në lidhje me tregun jozyrtar, specialistët janë të mendimit se madhësia e këtij tregu ka ardhur në rënie, sepse po ofrohen gjithmonë e më shumë mundësi kreditimi nga tregu zyrtar.

E ardhmja e kreditimit, sipas specialistëve të agjencive, do t'i takojë së pari sektorit të tregtisë dhe, më pas, atij të bujqësisë. Gjithashtu, nga opinionet e specialistëve duket qartë që sektori i industrisë dhe ai i transportit janë larg preferencave kredituese të agjencive.

Nëse krahasohen preferencat e bankave me preferencat e agjencive, shohim se ato kanë një pikë të përbashkët: kreditimi i sektorit të tregtisë si preferencë parësore.

Pjesa më e madhe e specialistëve parashikojnë një nivel më të lartë se sa ai aktual për kreditimin e ekonomisë në të ardhmen, gjë që dëshmon për planet ambicioze të këtyre organizatave për të zgjeruar më shumë aktivitetin e tyre.

III.4. INSTRUMENTET E POLITIKËS MONETARE

Viti 2001 mund të konsiderohet një vit i suksesshëm përse i përket zbatimit të politikës monetare të Bankës së Shqipërisë tërësisht me instrumentet indirekte. Jo vetëm kaq, por bashkë me implemetimin e instrumenteve të reja vërehet dhe një dinamizëm dhe zhvillim më i madh në tregun ndërbankar.

III.4.1. Ankandet dhe norma e interesit të marrëveshjeve të riblerjeve njëjavore.

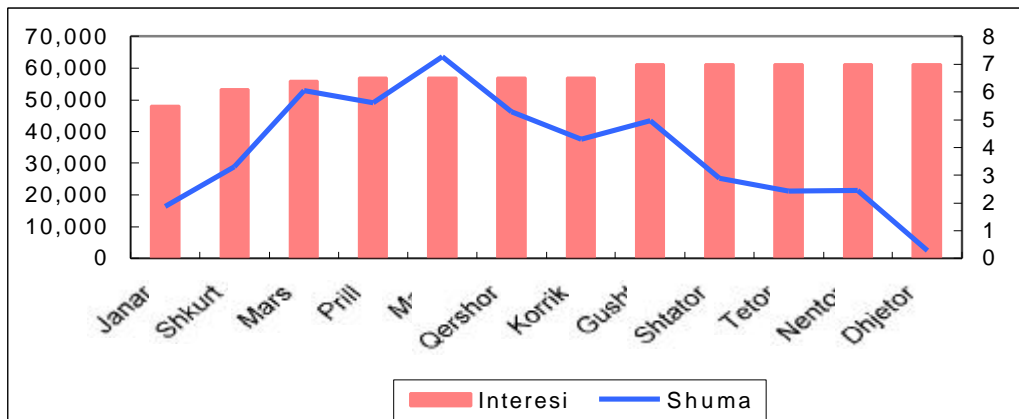
Marrëveshjet e riblerjeve përbëjnë instrumentin bazë të transmetimit të politikës monetare të Bankës së Shqipërisë në bankat e nivelit të dytë. Zhvillimet në tregun e repove²³ kanë pasqyruar dhe sinjalizuar drejtpërsëdrejti qëndrimet e Bankës së Shqipërisë ndaj zhvillimeve monetare në vend. Zbatimi i politikës monetare të Bankës së Shqipërisë është realizuar kryesisht nëpërmjet ankandeve të marrëveshjeve të riblerjes. Një vështrim mbi politikën monetare të Bankës së Shqipërisë na mundëson paraqitjen e zhvillimeve në tregun e repove.

²³ Repo është shkurtimi i termit marrëveshje riblerjeje.

Në politikën monetare të Bankës së Shqipërisë për vitin 2001 dallojmë tre momente:

❖ Deri në muajin maj të vitit 2001, Banka e Shqipërisë ka ndjekur një

Grafik III-20: Vëllimi dhe norma e interesit në ankanDET e repove (në milionë lekë).

politikë monetare liberale, zbatimi i të cilës bëhej nëpërmjet marrëveshjeve të riblerjeve me normë interesi dhe vëllim të përcaktuar nga Banka e Shqipërisë. Gjatë kësaj periudhe repot kishin për qëllim thithjen e likuiditeteve të tepërta dhe kufizoheshin në vëllim sipas vendimeve të marra nga Banka e Shqipërisë. Pas muajit maj, me ndryshimin e një sërë faktorëve ekonomikë e politikë si, shpenzime të larta të qeverisë për efekt të fushatës elektorale, tendencë në rritje e parasë jashtë bankave, rënie e *yield*-it të bonove të thesarit, u krijuan premisa për një politikë monetare më të kujdesshme ndaj normave të interesit.

❖ Për të eliminuar ndonjë tendencë për uljen e normave të interesit të depozitave (pasi *yield*-i i bonove të thesarit muaj pas muaji po shfaqte rënie), Banka e Shqipërisë vendosi të tërheqë nga tregu, me anë të marrëveshjeve të riblerjeve rezervat e lira. Për këtë, u kalua nga marrëveshjet e riblerjeve me çmim dhe vëllim të përcaktuar në marrëveshjet e riblerjeve me çmim të përcaktuar dhe më vëllim të pakufizuar.

❖ Momenti i tretë i përket muajit gusht e në vazhdim. Nisur nga gjendja e likuiditetit në sistemin bankar dhe nga zhvillimet më të fundit në indeksin e çmimeve të konsumit, Banka e Shqipërisë vendosi të rrisë normën e interesit të marrëveshjeve të riblerjeve me 0.5 pikë përqindjeje. Qëllimi i këtij ndryshimi ishte frenimi i presioneve inflacioniste duke i vënë theks thithjes së rezervave të tepërta të sistemit bankar dhe uljes së nivelit të parasë jashtë bankave. Pas këtij momenti, Banka e Shqipërisë vazhdoi të ndjekë të njëjtin kurs të politikës së saj deri në fund të vitit. Menjëherë pas rritjes së normës së interesit të repove nga 6.5 në 7 për qind, *yield*-i i bonove të thesarit në tregun primar reagoi me të njëjtin kah dhe madhësi. Për normën e interesit të depozitave në lekë mund të themi që pothuajse ka qenë e pandryshueshme deri në fund të vitit. Për gjithë vitin 2001, normat e interesit të depozitave në lekë janë luhatur nga 6.85 në 6.91 për qind për depozitat tremujore, nga 7.23 në 7.61 për qind për depozitat gjashtëmujore dhe nga 7.68 në 8 për

qind për ato dymbëdhjetëmujore. Norma e interesit të kredisë për ekonominë në lekë nuk është ndikuar ndjeshëm nga ndryshimet në normën e repove. Norma e interesit të kredisë ka patur luhatje të dukshme pavarësisht nga zhvillimet në tregun e repove.

Në ankandet e zhvilluara për marrëveshjet e riblerjeve kanë marrë pjesë pothuajse të gjitha bankat e nivelit të dytë. Vëllimi i përgjithshëm i transaksioneve të marrëveshjeve të riblerjes ka qenë 409 miliardë lekë. Mesatarisht në çdo ankand janë angazhuar rreth 7.6 miliardë lekë me një numër mesatar pjesëmarrësish prej pesë bankash. Shuma më e madhe e investuar në ankandet e repove ka qenë 14.3 miliardë lekë, ndërkohë që është shënuar dhe një rast kur ankandi nuk është zhvilluar për shkak të mosparaqitjes së pjesëmarrësve. Vlen të përmendim se ashtu si dhe në segmentet e tjera të tregut të parasë (tregu primar, depozitat, tregu ndërbankar) pjesëmarrësi kryesor ka qenë Banka e Kursimeve duke zotëruar 91 për qind të pjesës së tregut të repove.

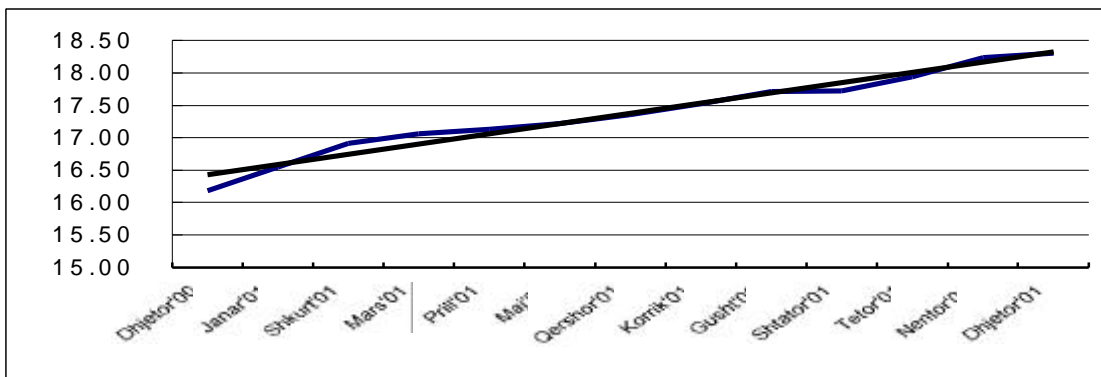
III.4.2. Marrëveshjet e riblerjeve një dhe tremujore

Në muajin nëntor të vitit 2001 u miratua përdorimi i ankandeve me afat maturimi një dhe tremujor, duke shtuar alternativat e trajtimit të likuiditetit të tepërt në treg. Kështu, në muajin dhjetor u mbajt ankandi për marrëveshjet e riblerjeve me afat maturimi njëmujor. Qëllimi i këtij transaksioni ishte tërheqja e përkohshme e likuiditetit të tepërt dhe rregullimi i nivelit të tij për sistemin. Vëllimi i këtij transaksioni ishte në masën dy miliardë lekë dhe norma e interesit e ofruar nga pjesëmarrësit e ankandit luhatej nga 7.35 në 7.5 për qind.

III.4.3. Rezerva e detyrueshme

Rezerva e detyrueshme edhe gjatë vitit 2001 vazhdoi të përdorej në rolin e një instrumenti kyç në kuadrin operacional për zbatimin e politikës monetare të Bankës së Shqipërisë. Si një instrument indirekt i politikës monetare, rezerva e detyrueshme është përdorur për të kontrolluar ofertën e parasë si dhe për të ndikuar në thithjen e pjesshme të likuiditetit të tepërt të sistemit bankar. Norma e interesit për rezervën e detyrueshme vazhdon të jetë 10 për qind e totalit të depozitave të bankave në lekë dhe në valutë. Rezerva e mbajtur në lekë dhe në valutë, gjatë vitit 2001, shfaqti tendencë në rritje. Kështu, rezerva e detyruar në lekë u rrit nga 16 miliardë lekë, që ishte në fillim të vitit në 18 miliardë lekë në fund të tij.

Grafik III-21: Rezerva e detyrueshme në lekë (në miliardë lekë).

Banka e Shqipërisë njeh faktin që mbajtja e rezervës së detyrueshme përbën kosto për bankat. Për të zbutur sadopak këtë kosto, si dhe për t'u krijuar bankave mundësinë e zvogëlimit të diferencës midis normës së interesit të kredisë dhe depozitave, e për rrjedhojë për të rritur efektivitetin e mekanizmit të transmisionit, vendosi, që për vitin 2001, të rrisë **normën e interesit për remunerimin e rezervës së detyrueshme në lekë dhe në valutë** si më poshtë:

- për rezervën e detyrueshme në lekë:

nga 1/3 në 1/2 të *yield*-it mesatar të bonove të thesarit me maturim tremujor;

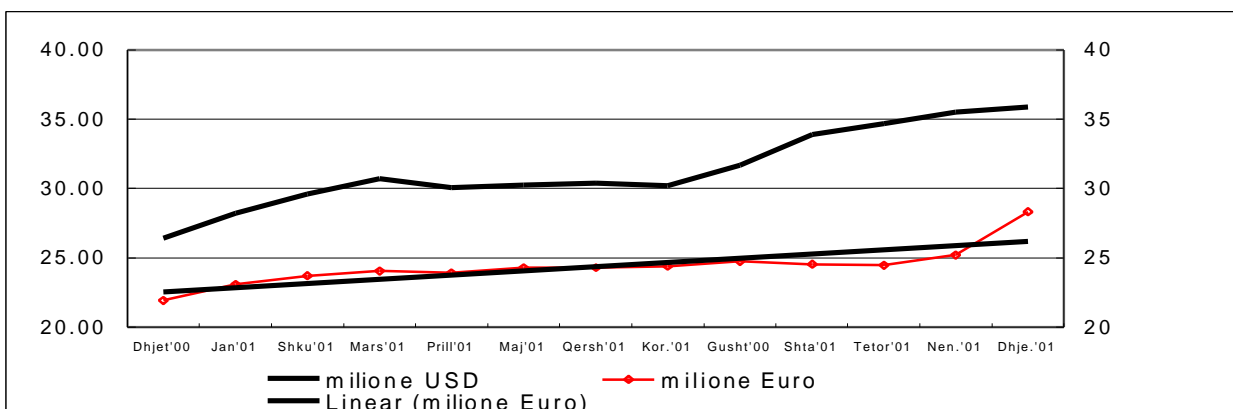
- për rezervën e detyrueshme në valutë :

nga 1/3 në 1/2 të interesit libor, euribor për depozitat me afat njëmuor në usd, euro.

Ky ndryshim në rritjen e interesit të remunerimit të rezervës së detyrueshme mund të konsiderohet si një lloj nxitjeje për sistemin bankar, për të reflektuar në uljen e diferencës së interesave kredi-depozitë. Për vitin 2001, remunerimi i rezervës së detyrueshme në lekë dhe në valutë arriti vlerën 802 milionë lekë.

Rezerva e detyrueshme në lekë vazhdon të mobilizohet deri në 5 për qind të nivelit të saj, duke shërbyer si një amortizator për administrimin ditor të likuiditetit të bankave. Krijimi i një lehtësie të tillë kredituese nga Banka e Shqipërisë, për bankat e nivelit të dytë nuk e ul nevojën për përmirësimin e sistemit të pagesave, i cili është akoma larg kërkesave të ekonomisë së tregut. Gjatë vitit 2001 përdorimi deri në 5 për qind i rezervës së detyrueshme në lekë është shfrytëzuar ndjeshëm pothuajse nga të gjitha bankat e nivelit të dytë, të cilat kanë ndjekur dhe kanë respektuar me rigorozitet detyrimet në lidhje me këtë instrument. Të pakta janë rastet kur Banka e Shqipërisë ka zbatuar gjopa për mosplotësim të rezervës së detyrueshme në lekë dhe në valutë.

Grafik III-22: Rezerva e detyrueshme në valutë gjatë vitit 2001 (në milionë).

Tabelë III-12: Interesat e remunerimit sipas muajve.

Interesat e remunerimit në %			
Muajt	Lekë	Dollarë	Euro
Dhjetor'00	3.91	3.00	2.42
Janar'01	3.86	2.79	2.40
Shkurt'01	3.76	2.53	2.40
Mars'01	3.78	2.53	2.45
Prill'01	3.72	2.30	2.30
Maj'01	3.73	1.98	2.27
Qershor'01	3.75	1.88	2.27
Korrik'01	3.75	1.81	2.25
Gusht'00	3.88	1.69	2.12
Shtator'01	4.00	1.26	1.89
Tetor'01	3.98	1.05	1.78
Nëntor'01	4.00	0.97	1.72
Dhjetor'01	4.00	0.97	1.72

III.4.4. Transaksionet e shitblerjeve me të drejta të plota

Gjatë vitit 2001 Banka e Shqipërisë shiti bono thesari nga portofoli i saj në masën 8 miliardë lekë. Qëllimi i dy transaksioneve të zhvilluara ka qenë tërheqja e likuiditetit të tepërt nga sistemi. Për realizimin e tyre është vepruar me procedurë ankandi, ku blerëse ka qenë Banka e Kursimeve.

III.4.5. Kredia njëditore

Vëllimi total kumulativ i kredisë njëditore, për vitin 2001, arriti shifrën 9.8 miliardë lekë. Kredia njëditore është përdorur nga ana e bankave për rregullimin e gjendjeve ditore të likuiditetit të tyre. Për vitin 2001, kredia mesatare mujore ka

qenë 0.82 miliardë lekë. Ritmi i përdorimit të këtij instrumenti, gjatë gjashtëmujorit të dytë, ka qenë më i ulët krahasuar me gjashtëmujorin e parë (mesatarisht në muaj 0.8 miliardë kundrejt 1.7 miliardëve për gjashtëmujorin e parë).

Duke qenë se norma e interesit të kredisë njëditore është drejtpërsëdrejti e lidhur me normën e interesit të repove, me ndryshimin e kësaj të fundit në muajin gusht prej 0.5 për qind, norma e interesit të kredisë ndryshoi nga 9 në 9.5 për qind.

III.4.6. Depozita njëditore

Ndërsa kredia njëditore përfaqëson një mjet për plotësimin e nevojave të bankave për likuiditete, depozita njëditore funksionon në kah të kundërt, në atë të investimit apo të tërheqjes së likuiditetit të tepërt nga sistemi bankar. Gjatë vitit 2001, niveli kumulativ i depozitës njëditore për gjithë sistemin arriti shifrën 252 miliardë lekë. Mesatarisht çdo muaj është investuar në depozitë njëditore rreth 21 miliardë lekë.

Me ndryshimin e normës së interesit të repove, norma e interesit të depozitës njëditore u rrit nga 4 në 4.5 për qind.

III.4.7. Kredia lombard

Në ditën e fundit të vitit 2001 nga dy banka të sistemit u mor kredia lombard në masën 273 milionë lekë dhe për një afat maturimi tetëditor. Për vitin 2001, ky ishte rasti i parë i përdorimit të kësaj kredie që konsiderohet si kredia më e shtrenjtë, e vënë në dispozicion të bankave të nivelit të dytë. Megjithatë, kredia lombard në këtë rast nuk ishte si pasojë e mungesave të likuiditetit në sistem (siç është rasti tipik i përdorimit të saj) por shkak për të u bënë vonesat në koordinim, në bankat që kryejnë shërbimin e mbledhjes së të ardhurave dhe realizimit të shpenzimeve për buxhetin e shtetit.

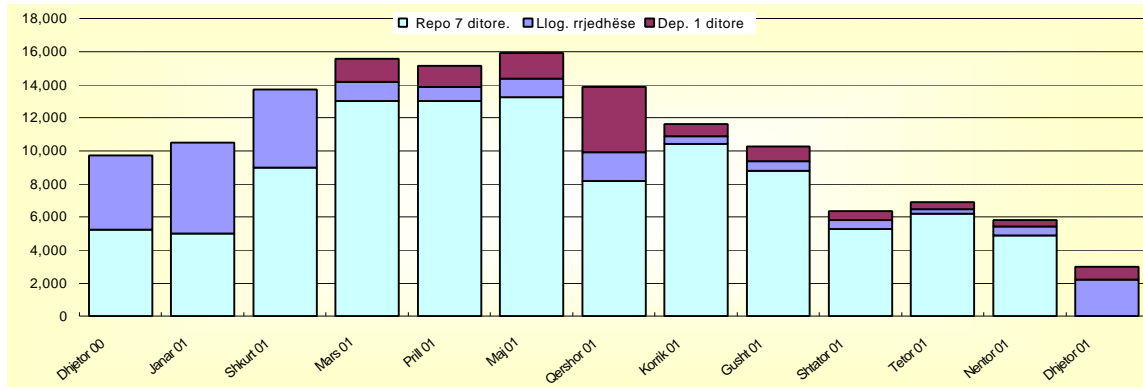
III.5. TREGU I PARASË DHE ADMINISTRIMI I LIKUIDITETIT

III.5.1. Situata e likuiditetit gjatë vitit 2001

Viti 2001 vazhdoi të ruajë të njëjtat karakteristika me një vit më parë përse i përket nivelit të likuiditeteve në sistemin bankar. Siç është vënë re vitet e fundit, sistemi bankar shqiptar, në mungesë të investimeve të konsiderueshme në kredi për ekonominë ka patur si tipar të dallueshëm tepricat në likuiditete apo në rezerva të lira. E veçanta e vitit 2001 qëndron në faktin se Banka e Shqipërisë e rriti gamën e instrumenteve në dispozicion të bankave të nivelit të dytë, duke u krijuar më shumë mundësi atyre për investimin e likuiditeteve të lira. Gjithashtu, njohja, prezantimi dhe zbatimi i instrumenteve të rregullimeve strukturore të likuiditetit ka bërë që niveli i likuiditeteve apo i rezervave të tepërta të sistemit, të

ketë lëvizur në funksion të politikës monetare të Bankës së Shqipërisë. Rezervat e tepërta të bankave të nivelit të dytë për vitin 2001, kanë qenë të materializuara në marrëveshje riblerjeje, depozitë njëditore dhe llogari rrjedhëse.

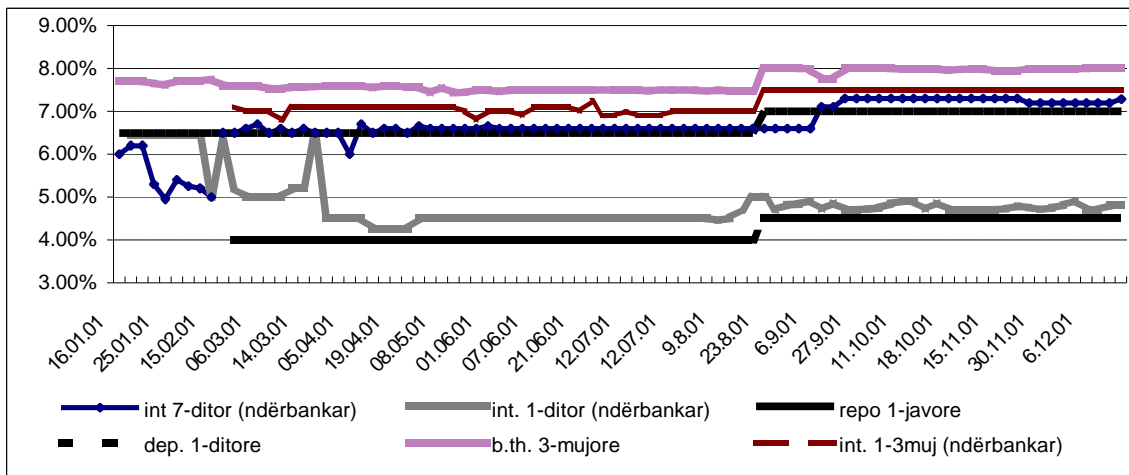
Grafik III-23: Niveli i rezervave të tepërta për vitin 2001.

Duke krahasuar fundvitin 2000 me atë 2001, vërehet që niveli i rezervave të tepërta ka rënë përkatësisht nga 9.7 miliardë në rreth 3 miliardë lekë. Dhe kjo nuk është e rastit, por ashtu siç paraqitet dhe grafikisht, tendenca në rënie e rezervave të tepërta është rezultante e politikave të Bankës së Shqipërisë në lidhje me rezervat e tepërta dhe me normat e interesit. Rënia në llogarinë rrjedhëse dhe rritja e investimeve në depozita njëditore dhe në marrëveshje riblerjeje. Vlerësohet si një tregues i mirë i vendosjes me eficiencë të fondeve që përmirëson rentabilitetin e bankave.

Gjithashtu, përmendim se është konsoliduar disi administrimi aktiv i fondeve të lira në sistemin bankar. Bashkë me depozitat njëditore në rastet e likuiditeteve të tepërta është përdorur dhe kredia njëditore në rastet e mungesave të tyre. Nuk mund të lemë pa përmendur këtu rolin e tregut ndërbankar, i cili ka marrë formë të plotë aktive pothuajse vetëm gjatë vitit 2001. Bankat e nivelit të dytë, në tërësi, janë treguar të kujdesshme në administrimin e likuiditeteve. Fondet e sistemit bankar, të mbledhura kryesisht me depozita dhe shërbime të tjera bankare (rasti i Bankës së Kursimeve që shërben si agjente e qeverisë) janë trupëzuar në investime në bono thesari, në kredi për ekonominë (megjithëse në sasi më të vogël se kredia për qeverinë) në marrëveshje riblerjeje, në depozita njëditore dhe në treg ndërbankar.

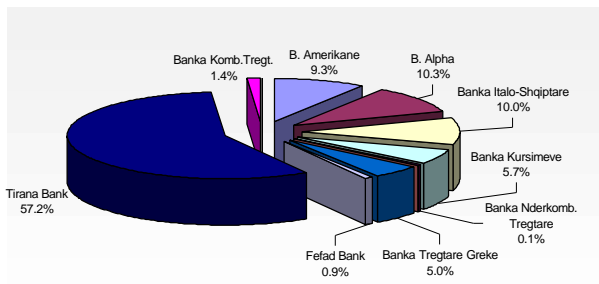
Grafik III-24: Normat e interesit në tregun e parasë.

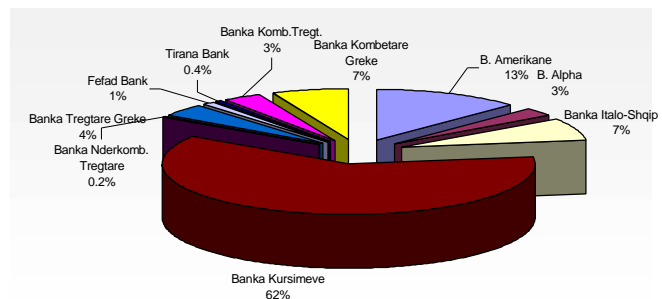
III.5.2. Tregu ndërbankar

Tregu ndërbankar, që përfaqëson tregun e huadhënies ndërmjet bankave të nivelit të dytë, si karakteristikë kryesore për vitin 2001 ka patur zhvillimin e tij. Vëllimi i përgjithshëm kumulativ i transaksioneve arriti në rreth 29.4 miliardë lekë ose rreth 6.3 herë më shumë se në vitin 2000. Ky fenomen shihet sitregues i një administrimi aktiv dhe i një reagimi më të ndjeshëm të bankave të sistemit ndaj kushteve të tregut.

Grafik III-25: Tregu i huamarrjes.

Grafik III-26: Tregu i huadhënies.

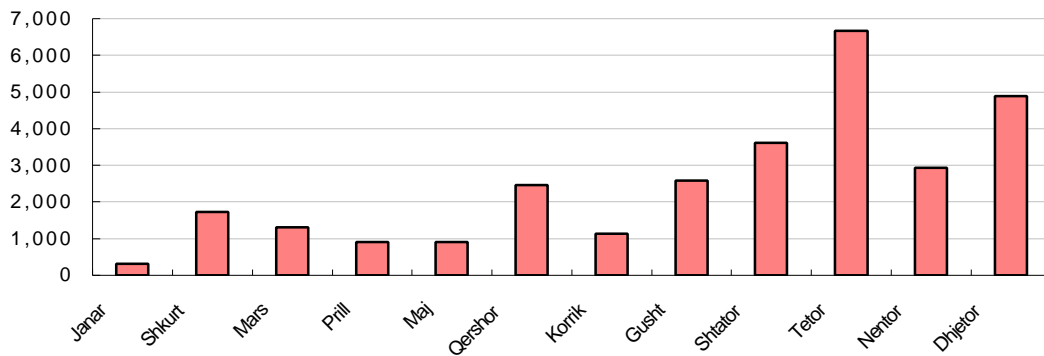

Mjaft nga bankat janë pozicionuar si huamarrëse, por jo për shkak të mungesave të likuiditeteve, por për një administrim më të mirë, më eficient dhe më fitimprurës të likuiditeteve. Bankat kanë patur pothuajse të njëjtën preferencë si për transaksionet me afat maturimi deri në 7 ditë ashtu dhe për ato mbi 7 ditë. Numri i transaksioneve për gjithë vitin ka qenë 306, duke shënuar nivelin më të lartë në muajin tetor si për numër transaksionesh 58, ashtu dhe për vëllim, 6.67 miliardë lekë. Shuma më e madhe e një transaksioni ka qenë 0.7 miliardë lekë dhe më e vogla 0.9 milionë lekë.

Pjesëmarrësit e këtij tregu kanë qenë të shumtë, por pozicionin më të madh si huadhënës e ka patur Banka e Kursimeve duke zënë 61.4 për qind të pjesës së tregut, ndërsa si huamarrëse spikat Banka Tirana, e cila ka huazuar nga sistemi bankar, për afate të shkurtra maturimi, rreth 57 për qind të vëllimit të përgjithshëm të tregtuar. Bankat e tjera të sistemit, janë përfshirë të gjitha, në transaksione ndërbankare, duke u pozicionuar herë si huadhënës dhe herë si huamarrës.

Përsa i përket normës së interesit të këtij tregu ajo ka pasqyruar normën e interesit të marrëveshjeve të riblerjeve dhe lëvizjet e *yield*-it të bonove të thesarit në tregun primar. Për huadhënien ndërbankare njëditore, për gjithë vitin 2001,

Grafik III-27: Vëllimi mujor i transaksioneve në tregun ndërbankar (në milionë lekë).

norma e interesit është luhatur në intervalin 4.25-6.45 për qind. Për transaksionet ndërbankare, me afat maturimi më shumë se një ditë, norma minimale e interesit ka qenë 6.8 për qind, ndërsa ajo maksimale 7.5 për qind.

III.5.3. Tregu Primar i Bonove të Thesarit dhe Marrëdhëniet me Qeverinë

Marrëdhëniet e Bankës së Shqipërisë, si agjente financiare e qeverisë, me Ministrinë e Financave, si përfaqësuese e qeverisë, edhe për vitin 2001 janë përqëndruar në ndjekjen e vazhdueshme të llogarisë së qeverisë pranë Bankës së Shqipërisë. Në këtë kuadër nuk kanë munguar nisma e masa të ndryshme me karakter operacional dhe rregullues për respektimin e objektivave të programit monetar të Bankës së Shqipërisë lidhur me financimin e brendshëm të deficitit buxhetor.

Sipas karakteristikave në mbledhjen e të ardhurave dhe kryerjen e shpenzimeve të qeverisë, në vitin 2001 mund të dallojmë dy momente:

- ❖ Pjesa e parë e vitit është karakterizuar nga një gjendje e mirë likuiditeti në llogarinë e qeverisë, kryesisht si rezultat i mbledhjes me efektivitet të të ardhurave të buxhetit dhe e një shfrytëzimi të mirë të të ardhurave nga

privatizimi. Kështu, në vijim të kërkesës së ulët të buxhetit të shtetit për fonde, vlera e emetimeve të reja të bonove të thesarit në ankandet e rradhës ka qenë më e ulët se vlera e maturimeve. Kërkesa e ulët e qeverisë për financim me bono thesari bëri që *yield*-i i bonove të thesarit të ketë një rënie graduale për gjithë periudhën (gjashtëmujori i parë i vitit), rënie kjo më e ndjeshme për afatet e maturimeve gjashtë dhe dymbëdhjetë mujore. Kështu, nga muaji janar deri në qershor të vitit 2001 *yield*-i ra me rreth 0.27 për qind, 1.87 për qind dhe 2.05 për qind respektivisht për bonot e thesarit me afat maturimi tre, gjashtë dhe dymbëdhjetë muaj. Duhet vënë në dukje se muaji maj shënoi nivelin më të ulët të *yield*-it të bonove të thesarit për gjithë vitin 2001. Në këtë muaj, *yield*-i gjendej në nivelet 7.47, 9.15 dhe 9.65 për qind përkatësisht për bonot e thesarit tre, gjashtë dhe dymbëdhjetë mujore. Muaji maj është karakterizuar nga një gjendje e bollshme likuiditetesh në llogarinë e qeverisë, në të cilën ka ndikuar dhe transferimi i një pjese nga fitimi i Bankës së Shqipërisë për vitin 2000 si dhe pjesa e fitimit e planifikuar për t'u derdhur në këtë periudhë të vitit, gjithsej 3.9 miliardë lekë. Po në gjashtëmujorin e parë të vitit 2001, sipas marrëveshjes me Ministrinë e Financave është konvertuar detyrimi i vjetër në masën 9.4 miliardë lekë, është shlyer kredia direkte e vitit 2000 prej 6 miliardë lekësh, si dhe është shlyer përfundimisht detyrimi për obligacionet e kooperativave bujqësore, në masën 1.95 miliardë lekë.

- ❖ Momenti i dytë, që përkon me gjashtëmujorin e dytë të vitit 2001, ka qenë i ndryshëm, veçanërisht për sa i takon mënyrës së financimit të deficitit buxhetor. Shpenzimet kanë vijuar të jenë më të larta se të ardhurat. Kryesisht për këtë arsye dhe në vazhdimësi të politikës monetare të Bankës së Shqipërisë, ecuria e normave të interesit të bonove të thesarit në tregun primar ka ndaluar rënien, madje ka shënuar një rritje të lehtë. Në fund të muajit shtator, *yield*-i i bonove të thesarit me maturim tre, gjashtë dhe dymbëdhjetë mujor ka qenë përkatësisht 7.93, 9.52 dhe 10.49 për qind.

Me afrimin e fundit të vitit dhe **mundësinë e përqendrimit të një pjese të shpenzimeve në këtë periudhë**, synimi kryesor ka qenë të sigurohej një nivel optimal likuiditeti në llogarinë e qeverisë. Në ankandet e fundvitit, vlera e emetimeve të reja ka qenë mesatarisht rreth 2 miliardë lekë më tepër se vlera e maturimeve. Madje, në ankandin e fundit të vitit (25 dhjetor) shumat e kërkuar nga Ministria e Financave nuk është plotësuar dhe për të lejuar një rrjedhë normale të veprimeve të qeverisë është akorduar menjëherë kredia direkte, në masën 2.71 miliardë lekë. Në fund të vitit 2001, *yield*-i i bonove të thesarit me maturitete tre, gjashtë dhe dymbëdhjetë mujore ka qenë përkatësisht 7.99, 9.74 dhe 10.49 për qind. Deri në fund të muajit tetor, në llogarinë e qeverisë është transferuar fitimi i Bankës së Shqipërisë, sipas marrëveshjes përkatëse. Për sigurimin e një niveli të kënaqshëm të llogarisë së qeverisë në vijim janë zbatuar vendimet e Komitetit të Administrimit të Borxhit të Brendshëm.

Për vitin 2001, vëllimi total i bonove të thesarit të emetuara në tregun primar kap shumën 520.8 miliardë lekë ose rreth 192.9 miliardë lekë më shumë se në vitin

2000. Në këtë rritje, ka ndikuar dhe konvertimi në bono thesari i borxhit për Bankën Kombëtare Tregtare dhe për Bankën e Kursimeve. Vlera totale e bonove të thesarit, të maturuara gjatë vitit 2001, arriti shifrën 468.2 miliardë lekë nga 270.2 miliardë që ishte në vitin 2000.

Pjesëmarrës në tregun primar kanë qenë bankat e nivelit të dytë, institucione të ndryshme financiare jobanka si dhe individë, të cilët në fund të vitit zotëronin rreth 2.5 miliardë lekë bono thesari, të emetuara në tregun primar. Numri total i kërkesave për pjesëmarrje në ankandet e tregut primar ka qenë 2,813.

Duke parë interesin e publikut në investimet e tregut primar të bonove të thesarit dhe për t'iu krijuar lehtësi atyre që hyjnë në këtë treg, në muajin gusht të vitit 2001, Banka e Shqipërisë çeli brenda institucionit të saj sportelin e bonove të thesarit. Ky sportel mundësoi pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të individëve (jo nëpërmjet bankave të nivelit të dytë) në ankandet e bonove të thesarit. Deri në fund të vitit 2001, numri i pjesëmarrësve arriti në 431, ndërkohë që shuma e pjesëmarrjes së tyre kapi nivelin 366.6 milionë lekë. Nga këto, 52 për qind e fondeve janë investuar në bono me afat maturimi dymbëdhjetëmujor, 39 për qind në bono me maturim gjashtëmujor dhe 9 për qind në bono thesari me maturim tremujor.

Banka e Shqipërisë, ka synuar në shndërrimin e letrave me vlerë të borxhit të qeverisë në një instrument investimi të kënaqshëm dhe të kërkuar nga një masë sa më e gjerë publiku.

III.5.4.Tregu sekondar

Veprimet në tregun sekondar, vijuan të mbeten të kufizuara edhe në vitin 2001. Për gjithë vitin, vëllimi i përgjithshëm i transaksioneve kapi shifrën 3.8 miliardë lekë, në të 17 transaksionet e kryera, të cilat kanë përfshirë 6 pjesëmarrës. Blerësja kryesore e bonove të thesarit të bankave të nivelit të dytë në këtë treg ka qenë Banka e Kursimeve, fakt i cili shpjegohet me gjendjen e madhe të likuiditeteve të kësaj banke, në kushtet kur ajo është ende e pezulluar nga kredidhënia për sektorin privat.

Zhvillimi i tregjeve dhe i instrumenteve gjatë vitit 2001 lë hapësirë të mendojmë se viti 2002 do të përmirësojë edhe më, si kuadrin institucional ashtu dhe atë teknik të funksionimit të tregut të parasë, duke ndihmuar kështu në konsolidimin e procesit të transmetimit të politikës monetare. Me objektivin për të njohur më mirë nevojat e bankave për likuiditet në të ardhmen, Banka e Shqipërisë është përqendruar dhe në parashikimin e faktorëve që ndikojnë likuiditetin në tregun ndërbankar.

III.5.5.Tregu valutor dhe politika e Bankës së Shqipërisë për rregullimin e tij

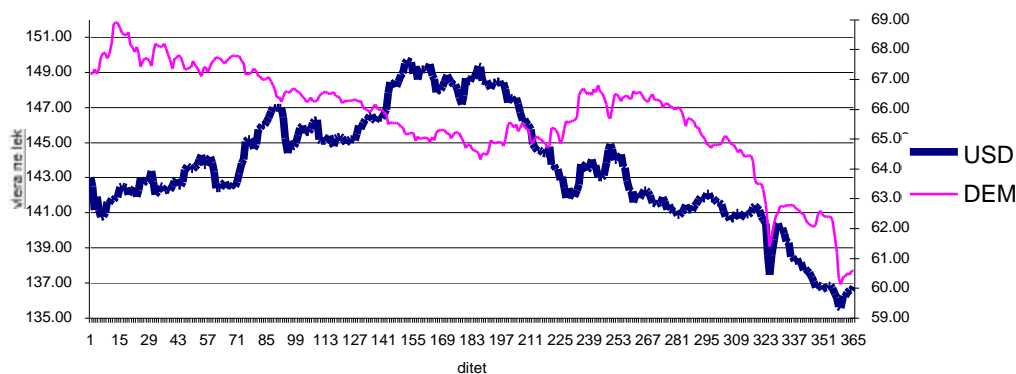
III.5.5.1 Kursi i këmbimit

Gjatë vitit 2001, leku është mbiçmuar në këmbimin me valutat kryesore që tregtohen në tregun e brendshëm valutor. Faktorët që kanë ndikuar në këtë ecuri të lekut janë :

- diferenca pozitive e normave të interesit që ofrojnë investimet në lekë krahasuar me ato në valutë;
- prezantimi fizik i njësisë monetare europiane, euro, dhe ndikimi i këtij procesi në rritjen e ofertës së njësive monetare kombëtare europiane, të cilat u zëvendësuan;
- ruajtja e parametrave monetarë dhe fiskalë në nivelet e parashikuara;
- faktorë të tjerë, që gjatë vitit kanë ndikuar në raportet e eksport-importeve shqiptare siç mund të jenë faktorët sezonalë, kriza në FYROM, kriza energjitike në vend etj.;
- dërgesat e larta te emigrantëve.

Lidhur me faktorin e parë theksojmë se viti i kaluar ka shënuar një rënie të vazhdueshme të normave të interesit në tregjet ndërkombëtare financiare, në kushtet e hyrjes së ekonomive kryesore botërore në një fazë ngadalësimi të ndjeshëm të rritjes ekonomike. Ulja e normave të interesit për investimet në valutë, ka qenë më e shpejtë se ritmi i ndryshimit të tyre për investimet në lekë, **veçanërisht në pjesën e parë të vitit kur ato kanë lëvizur në të njëjtin kah.** Në këtë mënyrë, kthimi më i lartë ka forcuar tërheqjen e publikut drejt investimeve në lekë, duke ndikuar në rritjen e kërkesës për njësinë monetare kombëtare.

Grafik III-28: Kursi i këmbimit usd/lek – dem/lek për vitin 2001.

Prezantimi fizik i euros ishte faktori më i rëndësishëm që ndikoi vlerën e jashtme të lekut në periudhën e fundvitit të kaluar. Afrimi i 1 janarit 2002, u shoqërua me rritje të ofertës së njësive monetare europiane si marka gjermane, lireta italiane

apo dhrahmia greke, në tregun e brendshëm të këmbimit. Tendenca e fortë për mbiçmimin e lekut, në periudhën nëntor-dhjetor 2001, si edhe zhvillimet e përshkruara në paragrafin më sipër, dëshmojnë se shitja e këtyre valutave është kryer kryesisht kundrejt lekut. Për të përballuar presionin për mbiçmimin e vlerës së jashtme të lekut në fund të vitit të kaluar, Banka e Shqipërisë ka ndërhyrë në tregun e brendshëm të këmbimit duke blerë valutë nga bankat e nivelit të dytë, në llogari.

Stabiliteti i kursit të këmbimit të lekut, edhe gjatë ngjarjeve politike të cilat në të kaluarën kanë patur efekt në ecurinë e tij (përmendim zgjedhjet politike), dëshmon për një rritje të qëndrueshmërisë së tregut shkaktuar kryesisht nga rritja e konkurrencës, rritja e aktivitetit si edhe një politikë e përgjegjshme në sferën monetare dhe fiskale gjatë këtyre periudhave.

Ecuria e kursit të këmbimit të lekut, në periudha të caktuara gjatë vitit, është ndikuar edhe nga faktorë të tjerë të një natyre të përkohshme. Veçojmë faktorët sezonalë që lidhen me ciklin e prodhimit vendas, me flukset e emigrantëve etj.. Gjatë vitit të kaluar përmendim edhe rastin e situatës së vështirë të krijuar në FYROM. Këto zhvillime, mund të kenë krijuar kushte më të favorshme për eksportin e prodhimit shqiptar si një treg alternativ duke ndikuar në kursin e këmbimit të lekut. Gjithashtu, kriza energjitike mund të ketë shërbyer si element frenues i importeve për produkte të caktuara, duke reduktuar kërkesën për valutë.

Gjatë vitit të kaluar, aktiviteti i këmbimit në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore ka shfaqur qëndrueshmëri. Është rritur numri i operatorëve të licencuar që veprojnë si zyra të këmbimit valutor. Në fund të vitit të kaluar, numri i tyre ishte 28. Në bazë të raportimeve të operatorëve të licencuar, rezulton se vëllimi total i veprimeve të kryera prej tyre në blerje dhe shitje të valutës, kap vlerën 1,171.45 milionë dollarë amerikanë. Në mënyrë më të detajuar, vëllimi i aktivitetit valutor sipas tipit të transaksionit dhe operatorit, jepet në tabelën më poshtë:

Tabelë III-13: Transaksionet valutore gjatë vitit 2001.

	Blerje	Shitje	Pozicioni
	(1)	(2)	(1) - (2)
Bankat	472.29	475.59	-3.3
Zyrat e këmbimit	112.79	110.78	2.01
Totali	585.08	586.37	-1.29

Box III-5: Tregu valutor jozyrtar.

Tregu valutor në Shqipëri përbëhet nga dy elemente: tregu zyrtar dhe tregu jozyrtar. Në tregun zyrtar përfshihen operatorët e licencuar për të ushtruar veprimtari valutore.

Në tregun jozyrtar përfshihen një grup individësh, të cilët kryejnë këmbime valutore, por që janë të palicencuar. Si të tillë ata nuk i nënshtrohen zbatimit të asnjë rregulli, që ka miratuar Banka e Shqipërisë për tregun valutor, si edhe nuk raportojnë. Në gjuhën e përditshme këta individë quhen "kambistë të lirë". Ata veprojnë në mënyrë të dukshme që prej fillimit të viteve '90 dhe përgjithësisht janë të vendosur në qendër të Tiranës, pranë godinës së Bankës së Shqipërisë.

Midis këtyre dy tregjeve ose dy grupeve të operatorëve qëndrojnë bizneset dhe individët, të cilët këmbajnë monedhat për nevoja të përditshme, për nevoja investimi apo kursimi. Shkalla e përdorimit të të dy përbërësve të tregut valutor është e ndryshme.

Tre janë tiparet dalluese të tregut jozyrtar:

1. **Kosto e ulët.** Kryerja e transaksioneve në këtë treg ka një kosto më të ulët për shkak të kurseve më të favorshme që ofron në krahasim me operatorët zyrtarë.
2. **Shpejtësi më të lartë veprimi.** Veprimi i këmbimit kryhet menjëherë gjë që kursen kohën duke reduktuar më tepër koston e transaksionit.
3. **Likuiditet më i lartë.** Tregu jozyrtar është mjaft likuid dhe në çdo kohë mund të këmbesh çdo lloj shume (shuma të mëdha apo të vogla) dhe në çdo lloj monedhe. Tregu jozyrtar të ofron mundësinë e këmbimit edhe për monedha të konsideruara si të rralla.

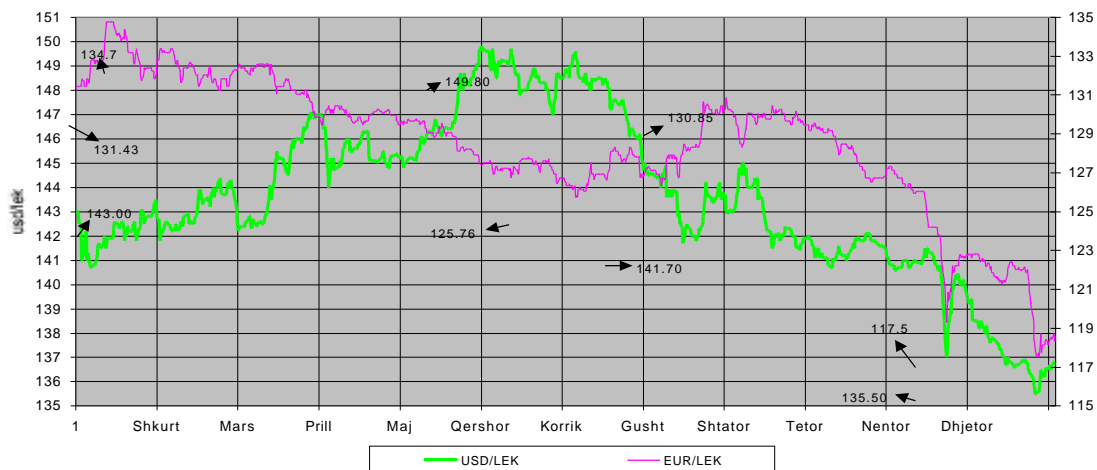
Këto tre tipare rrisin eficiencën e këtij tregu dhe e bëjnë atë mjaft konkurrues. Për këto arsye, këmbimi i monedhave në tregun e lirë preferohet nga 39.6 për qind e operatorëve të tjerë të tregut valutor. Madhësia e këtij tregu, në terma të sasisë së valutës që qarkullon, është e konsiderueshme. Gjatë vitit 2001, në tregun jozyrtar janë kryer mesatarisht 1032 transaksione me një volum total mesatar prej afro 2.1 miliardë dollarësh amerikanë, kundrejt afro 1.2 miliardë dollarëve amerikanë, që kryejnë në një vit, bankat tregtare dhe zyrat e këmbimit valutor. Rreth 39.6 për qind e operatorëve kanë preferuar të operojnë me tregun jozyrtar gjatë vitit 2001, pothuajse në të njëjtën masë sa edhe një vit më parë (39 për qind). Kështu, në tregun jozyrtar vlerësohet të kryhen rreth 1.75 herë më shumë transaksione se në tregun zyrtar.

Krahasuar me një vit më parë vërehet një lloj reduktimi në numrin e transaksioneve dhe rritje në vlerën mesatare të transaksioneve. Ndërsa volumi total i qarkullimit të valutës ka rënë me

Tregu jozyrtar i këmbimeve valutore, në vitin 2001, ka vazhduar të ketë një rol të rëndësishëm. Në përgjithësi, të intervistuarit janë shprehur kundër vendimit për mbylljen e këtij tregu me arsyetimin kryesor komoditetin që ai krijon në transaksionet valutore. Ky rezultat konfirmon konkluzionin e vrojtimit të bërë në vitin 2000, ku thuhet që tregu nuk duhet të mbyllet me masa administrative dhe në mënyrë të menjëhershme, por duhet synuar në uljen e efikasitetit të tij. Mbyllja administrative mund të mos sjellë zhdukjen e aktivitetit të tij pasi tregu mund të zhvendoset në zona apo në forma jo aq të dukshme sa sot. Në këtë pikëpamje është strategji e përshtatshme ajo e ndërmarrë nga Banka e Shqipërisë për të nxitur licencimin e kambistëve të lirë. Më tepër fushatë në këtë drejtim nga ana e Bankës së Shqipërisë do të ndihmonte në shpejtimin e procesit të mbylljes së tregut. Nga ana tjetër, fakti që po vërehet një rritje e pavarësisë në zhvillimin e aktivitetit të tregut zyrtar krahasuar me atë jozyrtar, nënkupton që masat direkte kundër tregut jozyrtar do të ishin të efektshme në drejtim të ndërprerjes së burimit të furnizimit të këtij tregu me valutë si dhe pasi të jetë zbehur në masë të konsiderueshme leverdia ekonomike e tij.

Duke përjashtuar transaksionet e kryera nga Banka e Shqipërisë në fund të vitit, theksojmë se pjesëmarrja e institucionit tonë në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore është kufizuar në veprimet që janë kryer me Qeverinë e Republikës së Shqipërisë si dhe për të plotësuar një pjesë të nevojave për valutë të Kooperatës Elektroenergjitike Shqiptare.

Grafik III-29: Kursi i këmbimit usd/lek dhe euro/lek për vitin 2001.

Nën ndikimin e faktorëve të mësipërm, raporti usd/lek, i cili në fillim të vitit është çelur në nivelin 143.0, është mbyllur në fund të tij në nivelin 136.80. Mbiçmimi i lekut, i shprehur në vlerë relative, është 4.3 për qind. Kundrejt euros, leku është çelur në fillim të vitit në nivelin 131.4, për t'u mbyllur në fund të tij në nivelin 118.5. Mbiçmimi i lekut, i shprehur në vlerë relative është 10.9 për qind. (Grafiku III-29.)

Box III-6 Qëndrueshmëria e kursit të këmbimit.

Qëndrueshmëria e kursit të këmbimit, e matur me devijimet standarde, dëshmohet nga rënia e luhatshmërisë së tij në periudhat kohore. Kështu, ndërsa devijimi standard ndaj një dollari, në periudhën janar 1999-dhjetor 2001, ishte 6.6, ky tregues ka rënë në 3.7 në periudhën janar 2000-dhjetor 2001. Kjo mund të interpretohet si një rënie, gati 100 për qind, e luhatshmërisë së kursit të këmbimit ose e fuqizimit të qëndrueshmërisë së tij në raport me dollarin. E njëjta tendencë pasqyrohet dhe në kursin e këmbimit të lekut në raport me euron. Shkalla e paqëndrueshmërisë duket të ketë qenë më e lartë pas vitit 1999, kur monedha e re nuk ekzistonte fizikisht, ku devijimi standard ishte 9.7 (periudha janar 1999-dhjetor 2001). Pas vitit 2000, leku është paraqitur më i qëndrueshëm në këmbimin e tij me këtë monedhë. Devijimi standard për këtë periudhë (janar 2000-dhjetor 2001) arriti në 3.9. Burimi: Vlerësime të Bankës së Shqipërisë.

Në raport me dollarin amerikan, kursi i këmbimit të tregut në fillim të vitit (sipas kurseve mesatare mujore) ishte 141.74 lek/usd. Monedha kombëtare vazhdoi të humbasë në vlerën e saj ndaj dollarit deri në muajin qershor, kur kursi mesatar i këmbimit u ngjiti në 148.55 lek/usd, periudhë pas së cilës leku filloi të fitojë pikë ndaj dollarit. Në fund të vitit, kursi i këmbimit në raport me dollarin ra në 137.04 lek/usd. Megjithë periudhat zhvlerësuese të lekut në raport me dollarin, të shënuara gati gjatë gjithë gjysmës së parë të vitit, tendenca vjetore mbizotëruese ishte vlerësimi i tij. Vlerësimi mesatar mujor ishte 0.3 për qind, ndërsa në muajin dhjetor në raport me muajin e parë të vitit, shkalla e vlerësimit ishte 3.3 për qind.

Në raport me monedhën e re europiane, euro, tendencat vlerësuese ishin mbizotëruese gati gjatë gjithë vitit. Norma mesatare mujore e vlerësimit ndaj euros ishte 0.77 për qind, ndërsa në fund të vitit vlerësimi arriti në 8.3 për qind, në raport me kursin e këmbimit të muajit janar. Lëvizjet më të rëndësishme në treg u manifestuan sidomos gjatë muajve të fundit të vitit, kur filloi procesi i zëvendësimit fizik të monedhave përbërëse të euros nga sistemi bankar.

Gjatë vitit të kaluar, euro është nënçmuar kundrejt dollarit amerikan në masën 7.2 për qind. Si rezultat, efekti neto i mbiçmimit të lekut ndaj valutave kryesore, në sajë të rritjes së ofertës, është 3.7 për qind.

III.6. TREGU I KAPITALEVE

Viti 2001 shënoi vitin e dytë rresht që në sesionet e Bursës së Tiranës, nuk regjistrohet asnjë transaksion i kryer (apo i ekzekutuar) në letrat me vlerë, objekt kuotimi në të.

Po kështu, gjatë vitit 2001 nuk u realizua shkëputja e Bursës së Tiranës nga Banka e Shqipërisë dhe themelimi i saj si ent i pavarur si dhe nuk u kuotua ndonjë shoqëri aksionere. Tregjet e kapitaleve janë një ndër fushat ku sistemi financiar shqiptar njihet mangësi të theksuara duke kufizuar përveç të tjerave dhe aftësinë e shoqërive shqiptare për financim.

III.6.1. Tregu i letrave me vlerë

III.6.1.1. Bonot e thesarit

Tregu sekondar i bonove të thesarit në Bursën e Tiranës vazhdon të mos funksionojë për të njëjtat arsye si dhe gjatë viteve të kaluara, si:

- ekzistenca e alternativës së tregut sekondar për shitjen dhe blerjen direkte të bonove të thesarit midis bankave, jashtë Bursës së Tiranës, pavarësisht se rregullorja mbi procedurën e tregtimit në Bursën e Tiranës lehtëson dhe e thjeshton shumë procedurën e tregtimit të bonove të thesarit nga bankat;
- dominimi i pronësisë së bonove të thesarit nga një subjekt i vetëm, siç është Banka e Kursimeve, që natyrshëm do të sjellë probleme lidhur me kërkesën apo ofertën në treg për bono thesari;
- moskryerja e transaksioneve nga ana e subjekteve jobanka. Pavarësisht faktit të licencimit nga Komisioni i Letrave me Vlerë, të shoqërive private për të operuar si *dealer*, këto shoqëri ende nuk janë paraqitur në Bursën e Tiranës për të ekzekutuar ndonjë transaksion gjatë vitit 2001.

III.6.1.2. Aksionet

Në Bursën e Tiranës dhe gjatë vitit 2001 nuk u listua asnjë shoqëri aksionere. Kjo ka ardhur kryesisht si rezultat i:

1. mospërbushjes së kriterëve cilësore të kuotimit në bursë, të tilla si: aftësi të spikatura në administrim dhe prodhim raportesh financiare cilësore e transparente;
2. mosekzistencës, në shumë, raste të një pozite të shëndoshë financiare të ndërmarrjeve;
3. mosinteresimit faktik të shoqërive aksionere private për të listuar aksionet e tyre në listën zyrtare të Bursës së Tiranës dhe rrjedhimisht, i mosdëshirës së tyre për t'u kthyer në shoqëri aksionere publike e për të ngritur kapital nëpërmjet Bursës;
4. mosofrimi nga shteti i ndonjë shoqërie aksionere për privatizim nëpërmjet ofertës publike. Qeveria ende nuk ka shprehur interes për privatizimin e pjesës së mbetur të AMC-së me ofertë publike. Si dhe gjatë vitit 2001, nuk u krye privatizimi i Bankës së Kursimeve apo dhe i ALBTELEKOM-it.

III.6.1.3. Obligacionet qeveritare

Lidhur me obligacionet qeveritare, viti 2001 përbën vitin e katërt që kur nuk ekzekutohen transaksione ne Bursën e Tiranës lidhur me këtë instrument. Nëse për vitet 1998, 1999 dhe 2000 shkak i një mungese të tillë kanë qenë termat e pafavorshëm të tregtimit të tyre, për vitin 2001 shkak kryesor i një mungese të tillë ka qenë eliminimi dhe shuarja e këtij instrumenti, pasi në mars të vitit 2001, këto obligacione janë rishlyer përfundimisht nga Qeveria, duke mos ekzistuar më në asnjë portofol.

III.6.2. Ngjarja më e rëndësishme e vitit²⁴⁾

Ngjarja më e rëndësishme për vitin 2001 lidhur me Bursën e Tiranës ishte miratimi nga Kuvendi i ndryshimeve dhe i shtesave në ligjin nr. 8080, datë 01.03.1996 “Për letrat me vlerë”, ndryshime këto që i hapën përfundimisht rrugën ligjore shkëputjes së Bursës së Tiranës nga Banka e Shqipërisë dhe themelimin e saj si institucion i pavarur.

Gjatë këtij viti vëmendja u përqendrua në vazhdimin e **Fushatës Marketing të Bursës së Tiranës**, gjë që u realizua nëpërmjet një sërë botimesh; organizimit të seminareve me bizneset si dhe kontaktimit të bizneseve me mundësi për t’u listuar.

²⁴ Për më shumë hollësi shihni Box III-7.

Box III-7: Ngjarjet Kryesore 2001

➤ Legjislacioni
- Miratohen shtesat dhe ndryshimet në ligjin nr. 8080, datë.01.03.1996, “Për letrat me vlerë”.	Mars 2001
➤ Fushata marketing
- Seminar me biznesin:
“ <i>Avantazhet praktike të kuotimit në Bursën e Tiranës. Hapat proceduralë të kuotimit në Bursën e Tiranës</i> ”.	Shkurt 2001
➤ Studime & Projekte
- Përfundon Studimi i Fizibilitetit të Bursës së Tiranës (versioni shqip)
- Përfundon Studimi i Fizibilitetit te Bursës së Tiranës (versioni anglisht)
- Përgatitet materiali (studim teknik plus projekt marrëveshje) mbi tregun primar të bonove të thesarit për subjektet fizike, juridike dhe jobanka.	Maj 2001
Korrik 2001
Mars 2001
➤ Publikimet
- Botohet broshura: “ <i>Bursa e Tiranës dhe Shoqëritë Aksionere</i> ”.
- Botohet broshura: “ <i>Kriteret e Listimit në Bursën e Tiranës</i> ”.
- Botohet analiza vrojtuese “ Biznesi shqiptar përkundrejt Bursës së Tiranës (versioni shqip).
- Botohet analiza vrojtuese “ Biznesi shqiptar përkundrejt Bursës së Tiranës (versioni anglisht).	Shkurt 2001
Shkurt 2001
Maj 2001
Tetor 2001